

ילקוט שמעוני

יחזקאל

עיצוב: זהבה גרליץ

אתר דעת

תשע"א

3	פרק א
9	פרק ב
11	פרק ג
12	פרק ד
15	פרק ה
16	פרק ו
18	פרק ח
22	פרק ט
27	פרק י
27	פרק יא
28	פרק יב
29	פרק יג
30	פרק יד
31	פרק טו
38	פרק יז
41	פרק יח
42	פרק יט
42	פרק כ
45	פרק כא
49	פרק כב
50	פרק כג
51	פרק כד
55	פרק כה
55	פרק כו
58	פרק כז
59	פרק כח
61	פרק כט
63	פרק ל
63	פרק לא
65	פרק לב
67	פרק לג
68	פרק לד
68	פרק לה
69	פרק לו
71	פרק לז
74	פרק לח
76	פרק לט
77	פרק מ
78	פרק מא
79	פרק מב
80	פרק מג
82	פרק מד
85	פרק מה
89	פרק מו
89	פרק מז
92	פרק מח

פרק א

סימן שלו

ויהי בשלשים שנה -

שלשים שנה (א) משנמצא הספר בבית ה'.

ואני בתוך הגולה -

(כתוב ברמז שכ"ח).

על נהר כבר -

(כתוב ברמז ה').

נפתחו השמים -

(כתבו ברמז י' וברמז כ"א):

היה היה דבר ה' -

עד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדברות, משנבחרה ארץ ישראל, יצאו כל שאר הארצות.

ואי תימא דן אני מן הנביאים, שנדבר עימהם בחו"ל, לא נדבר עימהם אלא בזכות אבות, שנאמר: **כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו' ויש תקווה לאחריתך.**

ויש אומרים: א

ע"פ שנדבר עימהם בחו"ל, לא נדבר עימהם אלא במקום טהרה על מים, שנאמר: **ואני הייתי על נהר אובל.**

ואומר: **ואני הייתי על יד הנהר הגדול הוא חדקל.**

(ואומר: **היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן.**)

ויש אומרים:

נדבר עמו בארץ ונדבר עמו בחוצה לארץ, שנאמר: **היה היה.**

היה שנדבר עמו בארץ.

היה שנדבר עמו בחוצה לארץ.

ר' אלעזר בן צדוק אומ:

הרי הוא אומר: **קום צא אל הבקעה -** מגיד שהבקעה כשרה לדבור.

יחזקאל בן בוזי הכהן -

שהיו מבזים אותו כו' (כתוב רמז רנ"ז):

וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון -

להיכן אזל?

א"ר יהודה:

לכבוש את כל העולם כלו תחת נבוכדנאצר.

וכל כך למה?

כדי שלא יאמרו אומות העולם: ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו.

אמר הקב"ה: **מי גרם לי שאהיה שמש לעובדי אלילים?**

עונותיהם של ישראל גרמו לי (כתוב ברמז ש, ח):

סימן שלז

וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת -

וכתיב: שש כנפים שש כנפים לאחד?!

ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו:

בשביל כפרתן של ישראל הוסיף להם עוד שתיים, לקיים: **ולא יהיה עוד לבני ישראל למבטח**

מזכיר עון.

אמר הקב"ה: יתכסו רגליהם שהם דומות לעגל.

אתה מוצא שאין לך גדול בעוף מן הנשר ונעשה פנים לחיה, שנאמר: **ופני נשר לארבעתן.**

הגדול שבחיות ארי והוא נתון בחיה, שנאמר: **פני (האחד) [אדם] ופני אריה.**

והשור גדול בבהמה ועשה אותו פנים לחיה, שנאמר: **ופני שור מהשמאל לארבעתן,** ובשביל

כבודם של ישראל מחק את השור ונתן כרוב תחתיו, שנאמר: **פני האחד פני הכרוב.**

וכל כך למה?

לכפר עונותיהם של ישראל:

ורגליהם רגל ישרה -

שאינ להם קפצים.

א"ר יוסי בר חנינא בשם ר' אליעזר בן יעקב:

המתפלל צריך שיכוון את רגליו, שנאמר: **ורגליהם רגל ישרה.**

ורגליהם רגל ישרה -

כמנין ישרה.

כתיב: **קרוב ה' לכל קוראיו.**

וכתיב: **כה' אלהינו בכל קראנו אליו.**

א"ר לוי:

מן הארץ ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה,
ועובי כל רקיע ורקיע מהלך ת"ק שנה,
ובין כל רקיע ורקיע מהלך ת"ק שנה.

א"ר ברכיה:

אף טלפי החיות מהלך ת"ק שנה (ב)

ועוד ט"ו מה טעם?

ורגליהם רגל ישרה - כמנין ישרה.

ראה כמה הוא גבוה מן עולמו ואדם נכנס לבית הכנסת ומתפלל אחרי העמוד ולוחש את תפלתו והקב"ה מאזין לו, יש לך אלוה גדול כזה!

וידי אדם מתחת כנפיהם -

א"ר כהנא משום רבי ישמעאל בר' יוסי, ורבנן אמרי משום ר' יהודה נשיאה:

זה ידיו של הקב"ה, שפרושות תחת כנפי החיות, כדי לקבל בעלי תשובה מפני מידת הדין.

והחיות רצוא ושוב

א"ר יהודה:

כאור היוצא מפי הכבשן.

מאי כמראה הבזק?

כאור היוצא מבין החרסים.

א"ר איבו:

רצות אין כתיב כאן אלא רצוא, רוצים לעשות שליחותו.

סימן שלח

ודמות על ראשי החיה רקיע -

השמים נבראו ביום ראשון, שנאמר: **בראשית ברא אלוהים את השמים ואת הארץ.**

ואי זהו רקיע שנברא ביום שני?

ר' אליעזר אומר:

הרקיע שעל ראשי החיות.

מאי כעין הקרח הנורא?

כאבנים טובות ומרגליות, והוא מאיר על כלל השמים, כנר הזה שהוא מאיר בתוך הבית וכשמש הזה שהוא מאיר בגבורתו בצהרים, שנאמר: **ונהורא עמיה שרא -** וכמוהם עתידים הצדיקים להאיר לעתיד לבא, שנאמר: **והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע -** ואלולי רקיע

שנברא ביום שני, היה העולם כלו (ג) נגעל מן המים של מעלה, שנאמר: **ויהי מבדיל בין מים למים.**

סימן שלט

אמר ריש לקיש:

שבעה רקיעים הם, ואלו הם:

וילון,

שחקים,

רקיע,

זבול,

מעון,

מכון,

ערבות.

וילון - אינו משמש כלום, אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית ומחדש בכל יום מעשה בראשית שנאמר: **הנוטה כדוק שמים ויתחם כאהל לשבת.**

רקיע - שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות, שנאמר: **ויתן אותם אלוהים ברקיע השמים.**

שחקים - שבו ריחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר: **ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח.**

זבול - שבו ירושלים והמקדש והמזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן בכל יום, שנאמר: **בנה בניתי בית זבול לך.**
ומנא לן דאיברי שמים?
שנאמר: **הבט משמים וראה מזבול קדשך.**

מעון - שבו כתות של מלאכי השרת שאומרות שירות בלילה וחשות ביום, מפני כבודם של ישראל, שנאמר: **יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.**
ומנא לן דאיברי שמים?
שנאמר: **השקיפה ממעון קדשך מן השמים.**

מכון - שבו אוצרות ברד ואוצרות שלג ועליות טללים רעים ועליות אגלים וחדרי סופה וסערה של קיטור, וכלם דלתותיהם אש, שנאמר: **פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו.**
הני ברקיע איתנהו הני בארעא איתנהו?
דכתיב: **הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור.**

א"ר יהודה אמר רב:

דוד בקש עליהם רחמים והורידם לארץ, שנאמר: **כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע - לא יגור במגורך רע.**

ומנא לן דאקרי שמים?

שנאמר: **ואתה תשמע השמים מכון שבתך.**

ערבות - שבו צדק ומשפט צדקה וגנזי חיים וגנזי שלום וגנזי ברכות ונשמתם של צדיקים ורוחות ונשמות העתידים להבראות, וטל שעתידי הקב"ה להחיות בו את המתים.

צדק ומשפט - שנאמר: **צדק ומשפט מכון כסאך.**

צדקה - דכתיב: **וילבש צדקה כשריך.**

גנזי חיים - דכתיב: **כי עמך מקור חיים.**

גנזי שלום - דכתיב: **ויקרא לו ה' שלום.**

גנזי ברכה - דכתיב: **ישא ברכה מאת ה'.**

נשמתן של צדיקים - דכתיב: **והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך.**

רוחות ונשמות העתידים להבראות - שנאמר: **כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי.**

טל - שעתידי הקב"ה להחיות בו את המתים, שנאמר: **גשם נדבות תניף אלוהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה.**

ושם אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת ומלך אל רם ונשא שוכן עליהם, שנאמר: **סולו לרוכב בערבות ביה שמו.**

ומנא לן דאיקרי שמים?

כתיב הכא: **לרוכב בערבות.**

וכתיב התם: **רוכב שמים בעזרך.**

וחשך וענן וערפל מקיפות אותו, שנאמר: **ישת חשך סתרו.**

איני, והא כתיב: **הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא!?**
לא קשיא, הא בביתי גואי הא בביתי בראי.

וא"ר אחא בר יעקב:

עוד רקיע יש למעלה מראשי החיות, שנאמר: **ודמות על ראשי החיה רקיע -** עד כאן יש לך רשות לדבר מכאן ואילך אין לך רשות לדבר, שכן כתיב בספר בן סירא:

במופלא ממך אל תדרוש במכוסה ממך בל תחקור, במה שהורשית התבונן

אין לך עסק בנסתרות.

וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה -

יכול מפני שהקול נמוך?

תלמוד לומר: כקול אל שדי בדברו, קול המתפרש בכתובים.

ומה הוא הקול?

קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים קול ה' חוצב להבות אש.

א"כ למה נאמר: עד החצר החיצונה?

אלא כיון שהיה מגיע עד חצר החיצונה היה נפסק.

כיוצא בו: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד וגו' -

מלמד, שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל מועד.

יכול מפני שהקול נמוך?

תלמוד לומר: **וישמע את הקול -** קול המפורש בכתובים.

אם כן למה נאמר מאהל מועד?

מלמד, שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל מועד.

וקול כנפי החיות -

(כתוב ברמז תר"כ):

סימן שמ

בעמדם תרפינה כנפיהן -

וכי יש ישיבה למעלה?

לא כך אמר רבי חנינא בר אנדראי משום רבי שמואל בר סיסרטאי:

אין ישיבה למעלה, דכתיב: ורגליהם רגל ישרה - שאין להם קפצים.

קרבת על חד מן קאמיא -

מהו דין לשון קאמיא?

שרפים עומדים ממעל לו וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו ואת אמרת:

בעמדם!?

ומהו בעמדם?

בא עם דם.

בשעה שישראל אומרים: שמע ישראל - שותקים ואחר כך תרפינה כנפיהם.

ומהו אומרים?

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, הה"ד הקול קול יעקב - הא קול משתק את העליונים ואת התחתונים.

ר' פנחס בשם ר' לוי ורבנן בשם ר' סימון:

כתיב: ברוך יחד כוכבי בקר - משקלסו אותו זרעו של יעקב שנמשלו לכוכבים, דכתיב: **ומצדיקי הרבים ככוכבים** ואחר כך: **ויריעו כל בני אלהים.**

ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה -

א"ר יודן:

גדול כחן של נביאים שמדמין את הצורה ליוצרה, שנאמר: **ואשמע את קול אדם מדבר.**

א"ר יודן בר' סימון:

אית לן קרייא אחרן דמחזור יתיר מן דין, שנאמר: **ועל דמות הכסא וגו'.**

ואראה ואפול על פני ואשמע קול מדבר -

א"ר אלכסנדר אריב"ל:

הרואה קשת בענן צריך ליפול על פניו, שנאמר: **ואראה ואפול על פני,** לייטיי עלה במערבא דמחזי כמאן דסגיד לקשתא, אבל ברוכי וודאי מברך.

פרק ב

המשך סימן שמ

בן אדם -

בן אנשים כשרים,

בן אנשים צדיקים,

בן גומלי חסדים,

בן שמבזים עצמם, לכבודי ולכבודם של ישראל.

דבר אחר:

בן אדם -

משל למה הדבר דומה?

למלך שכעס על אשתו והיו לו בנים ממנה, עמד ודחפה והוציאה מביתו.

לימים שלח בן אחד אצלה, א"ל: בן פלונית בוא ואראך כבודי ובית שבניתי לאמך, שנאמר:

ויהי בשלשים שנה וגו' - זה (שנה) [שטה] ראשונה, אבל בשניה: **וארא והנה רוח סערה וגו'**

ומתוכה דמות ארבע חיות - לאחר שהראהו, א"ל: בן אדם זהו כבודי וכבדתי אתכם יותר מכל

אומות העולם כלום פחת כבודי או בית שבניתי לכם!?

שנאמר: **ואם נכלמו וגו'.**

שמה תאמר : אין לי מי שעובד אותי, והלא כבר יש לי תתק"ו אלפי רבבות של מלאכי השרת, שהם עומדים לפני ומקדשים שמי הגדול בכל יום תמיד, מיציאת החמה ועד שקיעת החמה ואומר : **קדוש קדוש קדוש** ומשקיעת החמה עד זריחת החמה, אומרים : **ברוך כבוד ה' ממקומו** - ומפני מה עושים דברים מכוערים ודברים שאינן ראויין ומבעטין אתם ביסורין, אבל **אעשה למען שמי לבלתי החל**.

בן אדם עמוד על רגליך -

(כתוב ברמז רס"ד) :

סימן שמא

ויפרש אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב אליה קינים והגה והי -

קינים -

זה פורענותם של צדיקים בעולם הזה.

וכן הוא אומר : **קינה היא וקוננוה**.

והגה -

זה מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא.

וכן הוא אומר : **עלי הגיון בכנור**.

והי -

זה פורענותן של רשעים לעתיד לבא.

וכן הוא אומר : **הוה על הוה תבא**.

א"ר חסדא, דרש מרימר :

מאי דכתיב : לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד ?

דבר זה, אמרו **דוד** ולא פירשו.

אמרו **איוב** ולא פירשו, דכתיב : **ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים**.

אמרו **יחזקאל** ולא פירשו, דכתיב : **ויפרש אותה לפני -** עד שבא זכריה בן עדו ופירשו, דכתיב :

ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגלה עפה ארכה עשרים אמה ורחבה עשר באמה,

כי פשטת לה הויה עשרים בעשרים.

וכתיב : **והיא כתובה פנים ואחור !**

כי קלפת לה כמה הוי לה ?

ארבעים בעשרים.

וכתיב : **מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן -** נמצא כל העולם אחד משלשה אלפים ומאתים

בתורה.

פרק ג

המשך סימן שמא

ואשמע אחרי קול -

א"ר פנחס הכהן בר חמא א"ר ראובן:

מהו אחרי?

אחרי שקלסתי אני וחברי שמעתי מלאכי השרת שקלסוהו ואמרו: **ברוך כבוד ה' ממקומו**, ואומר: **ברן יחד כוכבי בקר והדר: ויריעו כל בני אלהים.**

ואשב שם שבעת ימים -

(כתוב ברמז שכ"ט).

בן אדם צופה נתתיך וגו' באמרי לרשע -

הה"ד: **ואשימם בראשיכם -** אם שמרתם את התורה הרי ראשיכם שמורים ואם לאו, אינם שמורים.

מלמד, שאשמייהם של ישראל תלויין בראשי דייניהם.

ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו -

תנו ר' חייא:

מפרסמין את החנפים מפני חלול השם, שנאמר: **ובשוב צדיק מצדקו וגו'.**

ולמה הקב"ה נותן דרך רע לפניו?

בשביל לפרסם מעשיו לבריות שלא יארע בו דבר בשביל העבירות ויהיו קורים תגר, כנגד מידת הדין.

צא ולמד מדואג האדומי שהיה ראש סנהדרין, שנאמר: **אביר הרועים אשר לשאול**, ובשביל שהיה בו מדה של לשון הרע, פרסמו הכתוב.

וכן הוא אומר: **תכסה שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל.**

סימן שמב

ובשוב רשע מרשעתו -

אמר ריש לקיש:

גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות וכזכיות, שנאמר: **ובשוב רשע מרשעתו ויעש משפט וצדקה (עליהם) וגו' חיה יחיה.**

איני, והא א"ר שמעון בן לקיש:

גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר: **כי כשלת בעונך** והא עון מזיד הוא, וקא קרי ליה מכשול!?

לא קשיא כאן מאהבה, כאן מיראה.

אמר רשב"ג א"ר יונתן:

גדולה תשובה שמארכת ימיו של אדם, שנאמר: **חיה יחיה.**

ויאמר (ה') אלי קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד -

אמר רב:

האומר לחברו נשכים ונשנה פרק אחד עליו להשכים, שנאמר: **ויאמר (ה') אלי וגו' -** ונדר גדול נדר לאלהי ישראל.

סימן שמג

קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך -

ולמה לא גלה לו?

כדי לחבבה בעיניו וליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה.

דא"ר הונא משום ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי:

הקב"ה משהא ומתלה בעיניהם של צדיקים ואח"כ מגלה להם טעמו של דבר.

כך: אל הארץ אשר אראך,

על אחר ההרים אשר אומר אליך,

וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך

ויאמר קח נא את בנך.

א"ל: אי זה בן?

א"ל: את יחידך.

א"ל: זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו!

א"ל: אשר אהבת!

א"ל: אית תחומין במעייא?

א"ל: את יצחק.

ולמה לא גלה לו מיד?

כדי לחבבו וליתן לו שכר על כל דבור ודבור ועל כל פסיעה ופסיעה.

פרק ד

המשך סימן שמג

ואתה (בן אדם) קח לך מחבת ברזל -

אמר רבי אלעזר:

מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, שנאמר: **ואתה (בן אדם) קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל.**

שכב על צדך השמאלי -

לאחר שבעה ימים, שנאמר: **ואשב שם שבעת ימים משמים.**

נאמר לו: **ואתה שכב על צדך וגו' ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים שלוש מאות ותשעים יום (ד) מלמד,** שהיו ישראל מכעיסים לפני המקום ארבעים שנה, כשגלו עשרה שבטים עד שחרבה ירושלים.

ויהי בשנה הששית בששי בחמשה לחדש אני יושב בביתי -

אותה שנה הראה ליחזקאל כבוד השכינה שמסתלק מן הבית.

וישאו הכרובים את כנפיהם -

תמצא ואתם עשר מסעות לשכינה.

ויהי בשנה השבעית בחמישי בעשור לחדש באו אנשים מזקני יהודה לדרוש את ה' בן אדם

התשפוט אותם -

אותה שנה כרת המלך צדקיה ברית את כל העם היושבים בירושלים לקרוא להם דרור, וישבו אחרי כן וישיבו את העבדים וכתרו עגל לשנים ועברו בין בתריו למרוד במקום. אותה שנה מרד צדקיה במלך בבל והלך ונסמך על מלכי מצרים.

כשתמצא לומר:

אלו מתוך מרד

ואלו מתוך מרד.

אלו נסמכו על מלכי מצרים,

ואלו נסמכו על מלכי מצרים.

אלו גלו שלוש גליות,

ואלו גלו שלוש גליות.

אלו עשו במצור שלוש שנים,

ואלו עשו במצור ג' שנים.

אלו אכלו בשר בנים ובנות,

ואלו אכלו בשר בנים ובנות, לקיים מה שנאמר: **בדרך אחותך הלכת ונתתי כוסה בידך.**

ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש -

בעשרה בטבת.

בשנה העשירית בעשירי בשנים עשר לחדש היה דבר ה' אלי לאמר בן אדם שים פניך על פרעה מלך מצרים -

אותו זמן באותו פרק: **הנה חנמאל בן שלום.**

ויהי באחת עשה שנה בראשון בשבעה לחדש וגו' בן אדם את זרוע פרעה וגו' -
שלשה בתשרי אחר חרבן הבית חמישים ושתיים יום, ויהרוג ישמעאל בן נתניה את גדליה ושאר הפליטה הלכו למצרים וירמיה וברוך עימם.

בן אדם נהה על המון מצרים -

אותה שנה הראהו ליחזקאל שהעו"א נתונים לבאר שחת.
בעשרים ושלוש שנה לנבוכדנאצר נתנה מצרים בידו.

ונשא המונה ושלל שללה ובזז בזה והיתה שכר לחילו -

והגלה ירמיה וברוך עימם, שנאמר: **בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה,** אותה שנה הראהו ליחזקאל תבנית הבית לעתיד לבא.

סימן שמד

שכב על צדך השמאלי -

א"ל: ההוא מינאה לרבי אבהו אלהכון גחכן הוא דקאמר ליה ליחזקאל שכב על צדך השמאלי וכתוב: **ושכבת על צדך הימני -** אדהכי אתא ההוא תלמידא א"ל: **מ"ט דשביעית?**
אמר להו: השתא אמינא לכו מילתא דשויא לתרוויכו.

א"ל הקב"ה לישראל: זרעו שש ותשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא, והם לא עשו כן אלא חטאו וגלו.

מנהגו של עולם, מלך ב"ו שסרחה עליו מדינה, אם אכזרי הוא הורג כלם, ואם רחמן הוא הורג את חצים, ואם רחמן מלא רחמים הוא מייסר את הגדולים שבהם בייסורים, אף כך הקב"ה, מיסר את יחזקאל, כדי למרק עונותיהם של ישראל.

ואתה קח לך חטין ושעורים ופול ועדשים -

רבנן אמרין:

מצוות העומר עמדה להם בימי יחזקאל.

רב חמא בר חנינא אמר:

ריבה בה שעורים.

רבי שמואל בר נחמני אמר:

דברים שהם מריצים את בני מעיים. תמן עבדין מינה חררה לכלבא ולא טעמא.

מטרונא שאלה את ר' יוסי בן חלפתא:

כמה צער נצטער אותו צדיק?

[כמה שפחות כמה עבדים יש לו והן מבזבזין במאכל ומשתה?]

אמר ליה: להודיעך, כל זמן שישראל בצער, אף הצדיקים עימהם בצער וכשהם בשלוח, אף הצדיקים והקב"ה עימהם בשמחה.

וכן הוא אומר: **ישוש עליך לטוב כאשר שש על אבותיך.**

מאי ועוגת שעורים תאכלנה?

א"ר חסדא:

לשעורים.

א"ר פפא:

עריבתא כעריבת שעורים ולא כעריבת חטים.

ויאמר ה' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא -

א"ר אבהו:

כל האוכל בלא ניגוב ידיים, כאלו אוכל לחם טמא, שנאמר: **ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא.**

ואומר אהה ה' אלוהים הנה נפשי לא מטמאה -

מקרה יום ומקרה לילה, שלא הרהרתי ביום ובתי לידי טומאה בלילה.

ונבלה וטרפה לא אכלתי -

שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם.

ולא בא בפי בשר פגול -

שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם.

ומשום רבי נתן אמרו:

שלא אכלתי מבהמה, שלא הורמו מתנותיה.

פרק ה

סימן שמה

זאת ירושלים בתוך הגויים שמתיה =

אמרו המלאכים לפני הקב"ה: רבשי"ע, אינה זו ירושלים?

א"ל: **ותמר את משפטי לרשעה (מכל) [מן] הגויים.**

א"ל: **והם עמד ונחלתך.**

א"ל : **כי שכחוני עמי.**
א"ל : עשה בשביל האבות!
א"ל : **והאבות מבערים את האש.**
א"ל : עשה בשביל הבנים!
א"ל : **וימרו בי הבנים.**
א"ל : עשה בשביל שבטו של יהודה!
אמר להם : **ויעש יהודה הרע.**
עשה בשביל הגדולים!
א"ל : **ראשיה בשחד ישפוטו.**
עשה בשביל הקטנים!
א"ל : **ותופשי התורה לא ידעוני.**
אמרו לו : עשה בשביל הנביאים!
אמר להם : **מחטאת נביאיה.**
אמרו לו : עשה בשבילנו!
א"ל : **ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים.**
אמרו לו : עשה בשביל שמך שנקרא עליהם!
א"ל : **ואת שם קדשי חללו וגו'.**

איקונין של אביהם מהו עושה אצלך?
השליך משמים ארץ תפארת ישראל.

האמירה שהלבישוך מה היא עושה עליך?
עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו.
וציון אומרת : **עזבני שכחני.**

וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם-
(ברמז רכ"ו) :

פרק ז

המשך סימן שמה

החמס קם למטה רשע וגו' ולא מהמהם -
החמס קם אתמהא?
ח"ו אינו קם ואם קם, **למטה רשע וגו' -** לחיובו של רשע.

לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם -
לא מנהון ולא מממונם ולא מן תמהתהון.

למה?

לא נה בהם - לא נח בהם, לא היה לשום בריה נחת רוח מהם.

כההיא דאמר ר' אבא בר כהנא:

כי נחמתי כי עשיתים ונח - אפילו נח שנשתייר מהם לא היה כדאי אלא, שמצא חן, שנאמר:
ונח מצא חן.

דבר אחר:

החמס קס -

מלמד, שזקף ראשו כמקל.

קופה מלאה עבירות מי מקטרג בראש כלם:

גזל.

כי המוכר אל הממכר לא ישוב -

אפשר יובל בטל ונביא מתנבא!?

(כתוב ברמז שכ"ב):

שמו - כספם בחוצות ישליכו וזהבם לנדה יהיה -

זהו שאמר הכתוב: **נבוכדנצר מלכא עבד צלם די דהב רומיה אמין שתין פתיה אמין שית.**

א"ר יוחנן:

אשכחת אמר כל דרומיה שתין ופותייה שית, אם אין בעביו שלישי [רומן] אינו יכול לעמוד, ואת אמרת: אקימיה בבקעת דורא!?

א"ר ביבי:

בקובה היו מעמידים אותו והוא נופל, **עד היכן?**

ר' חגי בש"ר יצחק:

עד שהביאו כל כסף וזהב שהביאו מירושלים ושפכו דימוס על רגליו לקיים, מה שנאמר: **כספם בחוצות ישליכו וזהבם לנדה יהיה.**

מרתא בת ביתוס עתירתא דירושלים חות שדרתיה לשליחא, אמרה ליה: זיל אייתי לי סמידא, אדאזיל אזדבן, אתא א"ל: ססמידא ליכא חורתא איכא.

א"ל: זיל אייתי לי, אדאזל אזדבן.

א"ל: חורתא ליכא גושקרא איכא.

א"ל: זיל אייתי לי, אדאזל אזדבן.

א"ל גושקרא ליכא קמחא דשערי איכא.

אמרה ליה: זיל אייתי לי. אדאזל אזדבן, הות משלפא מסאנא אמרה: איפוק איחזי אי משכחנא מידי למיכל, איתיב לה פרתא בכרעא ומתה.

קרי עלה **רבן יוחנן בן זכאי:**

הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה וגו'.

ואיכא דאמרי:

גרוגרת דר' צדוק אכלה ואתניסא ומתה.
וכי הוה קא ניחא נפשה, אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא.

אמרה: האי למאי איבעי לי?

לקיים מה שנאמר: **כספם בחוצות ישליכו וזהבם וגו'.**

ובאו בה פריצים וחללוה -

אמר אביי:

בקשו לגנוז דינארא טריאנא אדרינא שיפא מפני טבעה של ירושלים, עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר: **ובאו בה פריצים וחללוה -** מזרחית צפונית בה גנוז בית חשמונאי אבני המזבח ששקצום מלכי יון, קרא אשכחו ודרוש: **ובאו בה פריצים וחללוה.**

אמרי: היכי נעביד?

נתברינהו **אבנים שלמות** אמר רחמנא: לנסרינהו, **לא תניף עליהם ברזל** אמר רחמנא.

ולתברינהו ולשקלינהו לנפשייהו?

כיון שאשתמש בהו גבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי בהם הדיוט.

כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם.

קל וחומר:

ומה בלשאצר שנשתמש בכלי קדש שנעשו כלי חול, שנאמר: **ובאו בה פריצים וחללוה -** כיון שפרצום נעשו חול - נעקר מן העולם, דכתיב ביה: **בליליא קטיל בלשאצר -** המשתמש בכתרה של תורה עאכ"ו.

ר' טרפון אשכחיה ההוא גברא וכו' (כתוב ברמז רי"ב):

פרק ח

המשך סימן שמה

חשמל -

עד היכן מעשה מרכבה?

רבי אומר:

עד **וארא** בתרא.

רבי יצחק אומר:

עד **החשמל**, עד **וארא** מתרגמינן, מכאן ואילך מסרינן ראשי **פרקים**.

איכא דאמרי:

עד **וארא** מסרינן ראשי פרקים, מכאן ואילך אם הוא חכם מבין מדעתו אין, ואי לא לא. ומי דרשינן מחשמל, והא ההוא ינוקא דהוה דריש מחשמל נפק נורא מחשמל ואכלתיה? שאני ינוקא דלאו אורח ארעא.

אמר ר' יהודה אמר רב:

ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו, שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל.

מה עשה?

עלה לעליה והעלו לו שלוש מאות גרבי שמן וישב בעליה ודרש.

תנו רבנן:

מעשה בתינוק אחד שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל והיה מבין בחשמל, יצא אש מחשמל ושרפתו, בקשו חכמים לגנוז ספר יחזקאל.

אמר להם חנניה בן חזקיה:

אם זה חכם כולם חכמים.

מאי חשמל?

אמר ר' יהודה:

חיות אש ממללות,

במתניתא תאנא:

עתים חשות, עתים ממללות.

בשעה שהדבור יוצא מפי הגבורה חשות, ובשעה שאין הדבור יוצא מפי הגבורה ממללות.

הנה מצפון לשער המזבח סמל הקנאה הזה בביאה -

בביאה אחת שנכנס מנשה לבית קדש הקדשים היה חטאת לישראל, שעשה צלם של ארבעה פנים והכניסו להיכל.

ר' אחא אמר:

בייא בא לעלמא תותבייא מפגן למרי ביתא.

ולמה עשה צלם של ארבעה פנים?

כנגד ארבעה חיות שהם סבולות תחת כסא הכבוד.

דבר אחר:

כנגד ארבע רוחות שבעולם.

אמר: כל מי שיבא מארבע רוחות העולם יהא משתחוה לצלם.

כי עזב אלוהים את הארץ -

(כתוב ברמז ס"ב):

סימן שמו

ושבעים איש מזקני בית ישראל ויאזניהו בן שפן עומד בתוכם עומדים לפניהם ואיש מקטרתו בידו, -

וכתיב:

ויבא אותי אל (שער) [חצר] בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה.

ממשמע שנאמר: **ופניהם קדמה** - איני יודע שאחוריהם אל היכל ה', **ומה ת"ל ואחוריהם?** **מלמד**, שפורעים עצמם ומתריזין כלפי מטה.

אמר לו הקב"ה למיכאל: מיכאל, סרחה אומתך!

אמר לפניו: רבש"ע, דיים לטובים שבהם.

אמר לו: אני שורף אותם וטובים שבהם, מיד: **ויאמר אל האיש לבוש הבדים ויאמר בא אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב ומלא חפניך גחלי אש מבינות לכרובים וישא ויתן אל חפני לבוש הבדים ויקח ויצא.**

אמר ר' כהנא בר ביזנא, א"ר שמעון חסידא:

אלמלי לא נצטננו גחלים מידו של כרוב לידו של גבריאל, לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט.

וכתיב: **והנה האיש לבוש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי ככל אשר צויתני.**

א"ר יוחנן:

באותה שעה הוציאו לגבריאל לאחורי הפרגוד, ומחיוה שתין פולסי דנורא.

אמרי ליה: אי לא עבדת - לא עבדת, **ואי עבדת, אמאי לא עבדת כדפקדוך?**

ועוד, אי עבדת אין לך אין משיבין על הקלקלה?!

אתיוה לדוביאל שרה דפרסאי ואוקמוה בדוכתיה ושמש עשרים וחד יומא והיינו דכתיב: **ושר**

מלך פרס עומד לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד מן השרים הראשונים בא לעזרני

ואני נותרתי שם אצל מלך פרס.

בההיא אגרא דשמש עשרים וחד יומא יהבו ליה עשרים וחד מלכי ופרוותא דמשמהיג ואומר:

כתובו לי ישראל בכרגא כתבו ליה, כתובו לי רבן בכרגא, כתוב ליה.

עמד גבריאל מאחרי הפרגוד ואמר: **שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים**

כן יתן לידידו שנא.

א"ר יצחק:

אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנדדות שינה מעיניהם בעולם הזה וזוכות לעולם הבא.

אמר לפניו: רבש"ע, **אם יהיו כל חכמי אומות העולם בכף מאזנים ודניאל איש חמודות בכף**

שניה אינו מכריע את כלם?

אמר לו הקב"ה : **מי הוא זה שמלמד זכות על בני?**

אמרו לו : גבראל.

אמר להם : יבא, והיינו דכתיב : **ואני באתי בדבריך.**

אתא אשכחיה דקא נקיט אגרתא בידיה בעא למקרעיה מיניה, בלעה.

איכא דאמרי :

מיכתב הוה כתיבא מחתם לא הוה חתימא.

ואיכא דאמרי :

מחתם נמי הוה חתימא ואידי דבלעה אמחיקה מיניה, היינו במלכותא דפרסאי איכא, דיהיב כרגא ואיכא דלא יהיב כרגא.

ואני יוצא והנה שר יון בא - עוי עוי ולא אשגחו ביה.

סימן שמח

ויאמר אלי הראית בן אדם אשר זקני בית ישראל עושים וגו' -

בתחלה היו עובדים עבודת אלילים במטמוניות.

וכיון שלא מיחו בידם - חזרו להיות עושים אותה אחר הדלת, דכתיב : **ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרוןך.**

וכיון שלא מיחו בידם - חזרו להיות עושים אותו בגנות, שנאמר : **זבחי בגנות .**

וכיון שלא מיחו בידם - חזרו להיות עושים בראשי ההרים, שנאמר : **על ראשי ההרים יזבחו.**

וכיון שלא מיחו בידם - חזרו להיות עושים בשדה, דכתיב : **גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי -** על כל תלם ותלם היו מעמידים צלם.

ר' פנחס ור' חלקיה בש"ר יהושע :

היה אחד מהם חורש שדהו מעמיד צלם באמצע, כדי שיהא ראשי תלמים נראים לה, וכיון

שלא מיחו בידם - חזרו להיות עושים בראשי דרכים, דכתיב : **על כל ראש דרך בנית רמתך.**

וכיון שלא מיחו בידם - חזרו להיות עושים ברחובות, דכתיב : **ותבני לך גב ותעשי לך רמה בכל רחוב.**

וכיון שלא מיחו בידם - חזרו להיות עושים בחוצות ירושלים, שנאמר : **ומספר חוצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת.**

וכיון שלא מיחו בידם - חזרו להיות עושים בעיירות, שנאמר : **כי מספר עריך היו אלוהיך יהודה.**

עד היכן?

עד שהכניסו אותה לבית קדש הקדשים, שנאמר : **סמל הקנאה הזה בביאה.**

מהו בביאה?

א"ר אחא :

בייא בייא תותבא מפני מרי ביתא.

א"ר ברכיה:

כי קצר המצע מהשתרע - מלקבל אשה ובעלה וריעה, וכיון שחטאו - גלו.
וכיון שגלו - התחיל ירמיהו מקונן עליהם: **איכה** (כתוב למעלה ברמז רמ"ז).

והנם שולחים את (ה) הזמורה אל אפס -

לפי שלא היו ישראל יודעים מה טיבה של זמורה עד שבא עמלק ולמדה להם.

וממי למדה?

מעשו, דכתיב: **הכי קרא שמו יעקב**, כחך בגרונו והוציא את הזמורה (כתוב ברמז צ"ט):

פרק ט

המשך סימן שמח

ויקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פקודות העיר -

עד כאן עמד חטא של עגל.

ר' ברכיה אמר:

עד של ירבעם, הדא הוא דכתיב: **כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים ורעת שומרון.**

אמר הקב"ה: באתי לרפאות לישראל מחטאו של עגל ונגלה עון רעת שומרון.

ר' שמואל בר נחמני בש"ר יונתן:

עד חרבן בית המקדש, הדא הוא דכתיב: **קרבו פקודות העיר.**

וכתיב: **וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם:**

סימן שמט

והנה שישה אנשים באים מדרך שער העליון -

ולא חמש גזירות הם: זקן בחור ובתולה וטף ונשים תהרגו למשחית?

א"ר יוחנן:

למלאך רחמים שבהם, אמר: זה מיכאל.

איש כלי מפצו בידו -

מני סתריה ומני גלותיה ומני זייניה, כמה דאת אמר: **מפץ אתה לי.**

ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים -

ושלשה דברים היה משמש אותו מלאך:

ספיקלטור,

וכהן גדול,
וקסנטור.

ספיקלטור, כמא דאת אמר: **החרימם נתנם לטבח**.
כהן גדול, כדכתיב: **ולבש הכהן מדו בד**.
וקסנטור, כמא דאת אמר: **וקסת הסופר במתניו**.

מזבח הנחשת -

ר"י בר"ש אומר:
עד מקום מחיצתו.

ורבנן אמרין:

מזכיר עונו של אחז, הדא הוא דכתיב: **ויצוה המלך אחז את אוריה וגו' על המזבח הגדול**
הקטר את עולת הבקר וגו' ומזבח הנחשת יהיה לי לבקר.

א"ר פנחס:

פסלו ועשאו בעל מום, כמה דאת אמר: **לא יבקר בין טוב לרע**.

ויאמר ה' אליו -

אלו כתיב.

והתוית תו -

ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן, ר' יהודה אומר:
אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו.

ורבנן אמרין:

פספסין.

ר' חנינא בר יצחק אמר:

תמה זכות אבות.

אמר רבי:

תהי על כל התועבות שנעשו בתוכה.

א"ר אלעזר:

לעולם אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה, כדרך שהוא מיחד על הטובה, הדא הוא דכתיב:
ולאלה אמר באזני, אמר אלוהים אין כתיב כאן, אלא ולאלה אמר.

עברו בעיר אחריו והכו וגו' זקן בחור ובתולה וטף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תגשו וממקדשי תחלו -

ר' איבו אמר:

אמר הקב"ה: הא חרב בית המקדש אל תגעו בצדיקים,

ורבנן אמרין:

אמר הקב"ה: הא והא אין בידיהם כדי שטר, באותה שעה קפצה קטיגוריא לפני הקב"ה

רבשי"ע, מפני מה אתה חס עליהם?

אי זה מהם נפצע מוחו עליך, אי זה מהם נתן נפשו על קדושת שמך?

באותה שעה אמר הקב"ה: יפה למדה קטיגוריא, הדא הוא דכתיב: **וממקדשי תחלו.**

ר' יאשיה אמר:

כשהקב"ה גוזר גזירות על ישראל, על הטובות (ו) מחזירים אותו, ועל הרעות אין מחזירים

אותו, שנאמר: **והנה שישה אנשים באים.**

וכתוב אחד אומר: **וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב, ולאלה אמר באזני -** יצאו אלו ואלו

ועשו שליחותם, אלו שנצטוו על הרעה למדנו שלא החזירו שליחותם וזה שנצטוו על הטובה,

למדנו שהחזיר שליחותו (ז), שנאמר: **והנה איש לבוש הבדים וגו'.**

סימן שנ

וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב -

א"ר יוחנן:

עשר מסעות נסעה שכינה מקראי וכנגדם נסעה סנהדרין מסברא.

עשר מסעות נסעה שכינה מקראי:

מכפרת לכרוב,

מכרוב למפתן,

ממפתן לחצר,

מחצר למזבח,

ממזבח לגג,

מגג לחומה,

מחומה לעיר,

מעיר להר הזיתים,

מהר הזיתים למדבר,

ממדבר עלתה וישבה במקומה.

מכפרת לכרוב, דכתיב: **ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת וגו'.**

מכרוב למפתן, שנאמר: **וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב.**

ממפתן לחצר, דכתיב: **וירא כבוד ה' וגו' והחצר מלא את נוגה ה'.**

מחצר למזבח, שנאמר: **ראיתי את ה' ניצב על המזבח וגו'.**

ממזבח לגג, שנאמר: **טוב שבת על פנת גג**.
מגג לחומה, שנאמר: **הנה ה' ניצב על חומת אנך**.
מחומה לעיר, דכתיב: **קול ה' לעיר יקרא**.
מעיר להר, דכתיב: **ויעל כבוד ה' מעל תוך העיר**.
מהר למדבר, דכתיב: **טוב לשבת בארץ מדבר**.
וממדבר עלתה וישבה לה במקומה, דכתיב: **אלך אשובה אל מקומי וגו'**.

ויצא כבוד ה' מעל מפתן הבית -

והא לא הוה צורכא אלא ויצא כבוד ה'!?

משלו משל למה הדבר דומה?

למלך שהיה יוצא מפלטין שלו והיה מנפשק בכתלים מגפף בעמודים ואמר: הוי שלום ביתי!
הוי שלום פלטין דידי!
כך הייתה השכינה מנשקת בכתלים מגפפת בעמודים ובוכה ואומרת: הוי שלום ביתי ומקדשי!
הוי שלום ביתי יקרי! הוי שלום! מן כדון הוי שלום!

ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר -

אמר ליה ר' זירא לר' סימון:

לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא.

אמר ליה: לא מקבלי מינאי.

א"ל: אע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר.

דא"ר אחא בר חנינא:

מעולם לא יצאת טובה מפי הקב"ה וחזר בו לרעה, חוץ מדבר זה, שנאמר: **ויאר ה' אליו עובר**

בתוך העיר וגו'.

א"ל הקב"ה: לך ורשום על מצחם של צדיקים תו של דיו, כדי שלא ישלטו עליהם מלאכי חבלה.

אמרה מידת הדין לפני הקב"ה: רבש"ע, **מה נשתנו אלו מאלו?**

אמר הקב"ה להם: הללו צדיקים גמורים הם.

אמר לפניו: רבש"ע, היה בידם למחות ולא מיחו.

אמר ליה: גלוי וידוע לפני, שאם מיחו לא יקבלו.

א"ל: **אם לפניך גלוי, לפניהם מי גלוי?** היינו דכתיב: **זקן בחור ובתולה וטף ונשים תהרגו**

למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תגעו וממקדשי תחלו.

וכתיב: **ויחלו וגו'.**

תני, רב יוסף:

אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, אלו בני אדם שקיימו את התורה כלה מאלי"ף ועד תי"ו,

מיד: **והנה שישה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה וגו' ויבאו ויעמדו אצל**

מזבח הנחשת.

ומזבח הנחשת מי הוה?

אמר להם הקב"ה: התחילו ממקום שאומרים שירה לפני.

מאן נינהו שישה אנשים?

אמר רב:

קצף,

אף,

וחמה,

משביר,

משחית,

ומכלה.

מאי שנא תי"ו?

א"ר יוסף:

תי"ו תחייה תי"ו תמות.

ושמואל אמר:

תמה זכות אבות.

ור' יוחנן אמר:

תחון זכות אבות.

ריש לקיש אמר:

תי"ו סוף חותמו של הקב"ה.

סימן שנא

עון בית ישראל ויהודה גדול במאד מאד -

א"ר ברכיה:

נעשה בשבט יהודה ובנימין, מה שלא נעשה בסדום.

בסדום כתיב: **וחטאתם כי כבדה מאד.**

ובשבט יהודה ובנימין כתיב: **במאד מאד.**

ואותם לא נשתיירה מהם פליטה ואלו נשתיירה מהם פליטה?

אלא אותה **ההפוכה כמו רגע ולא חלו בה ידים** - לא פשטו ידיהם מצוות ואלו פשטו ידיהם

במצות, הה"ד: **ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן.**

וכל כך למה?

היו לברות למו בשבר בת עמי.

פרק י

המשך סימן שנא

ויאמר אל האיש לבוש הבדים -

(כתבו ברמז ר"כ):

פרק יא

המשך סימן שנא

ויהי כהנבאי ופלטיהו בן בניהו מת וגו' -

רב ושמואל

חד אמר:

לטובה.

וחד אמר:

לרעה.

מאן דאמר לטובה, כי הא דאיסתנדרא דמישן חתניה דנבוכדנאצר הוה.

שלח ליה: מכל שביא דאייתית לך לא משדרת לך דקאי קמן.

בעא לשדורי ליה מישראל, אמר ליה פלטיהו בן בניהו: אנן דחשבינן ניקום הכא קמך ועבדין

ניזלו להתם, וקאמר נביא: מי שעשה טובה זו ימות בחצי ימיו.

מאן דאמר לרעה, דכתיב: ותשא אותי רוח ותבא אותי אל שער בית ה' הקדמוני הפונה

קדימה, ממשמע שנאמר: ופניהם קדמה וגו', איני יודע שאחוריהם כלפי מערב כו'!?

מלמד, שהיו מפריעים עצמם כו', וקאמר נביא: מי שעשה הרעה הזאת בישראל ימות על

מסתו.

ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם -

א"ר שמואל בר רב יצחק:

אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

ר' אליעזר אומר:

זה בית רבינו שבבבל.

דרש רבא:

מאי דכתיב: מעון אתה היית לנו - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

אמר רבא:

מריש הוה גריסנא בגו ביתא, כיון דשמעת להא דאמר דוד: **ה' אהבתי מעון ביתך**, לא גריסנא אלא בבי כנשתא.

והסירותי לב האבן -

(כתוב ברמז ר"י).

אמר הקב"ה לישראל: היו מסקלים יצר הרע קימעא קימעא, שנאמר: **סולו סולו המסלה סקלו מאבן -** ולעולם הבא אני עוקרו, שנאמר: **והסירותי (את) לב האבן.**

ונתתי להם לב בשר -

(ט) לב בוסר בחלקו של חברו.

אר"ש בן לקיש:

ברית נחלק לאוירות.

ריש לקיש הוה יתיב לעי באוריתא בהדא אלטיס בטבריא, נפקין תרתין נשין מן תמן.

אמרה חדא לחברתא: בריך רחמנא דאפקן מן הדין אוירא בישא.

צווח להון ואמר להון: **מן הן אתון?**

אמרין מן מזגא.

אמר: אנא חכים (מן) מזגא ולית בה אלא תרתין עמודין.

אמר: ברוך המקום שנתן חן המקום על יושביו.

חד תלמיד **דרב יוסי** הוה יתיב קודמי הוה מסביר ליה ולא סבר ליה.

אמר ליה: **אמאי לית את סבר?**

אמר ליה: דאנא גלאי מן אתרא.

אמר ליה: **מן הן את?**

אמר ליה: מן גובת שמאי.

ומה אינון אוירא דתמן?

כד מניקא אתיליד אנן גבלין וטסין מוחיה דלא ייכלון יתיה יתושא.

אמר: ברוך המקום שנתן חן מקום על יושביו.

פרק יב

המשך סימן שנא

ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה -

אמר רמי אמר רב:

זה חמת נר קערה ושטיח.

בחוסר כל -

אמר רבא:

בלא שולחן.

רב חסדא אמר:

בלא אשה.

רב ששת אמר:

בלא שמש.

ר' נחמן אמר:

בלא דעת.

תאנא:

בלא מלח בלא רבב.

אמר אביי:

נקטינן אין עני אלא בלא דעת.

במערבא אמרי:

דדא ביה, כלא ביה **ודלא דא ביה מה ביה?**

דא קנה מה חסר. **דא לא קנה מה קנה?**

רבי חייא בר אבא אמר:

כלי גולה חמת וקערה ושטיח וכל אחד ואחד משמש שני דברים:

חמת - ממלאו מים ונותנו תחת ראשו.

קערה - אוכל בה ושותה בה.

שטיח - לישיבה וישן עליה.

ר' שמעון בן חלפתא אומר:

קיפה אחת של ארבע אוזנים שהיא מחזקת את כולם.

אמר הקב"ה לישראל: **והיה יחזקאל לכם למופת ככל אשר עשה תעשו** - והם לא עשו כן,

אלא כיון שגלו התחיל אחד מהם ללוש עיסתו, והיה אחד מהם חופר גומץ בארץ ולש בה

עיסתו והיתה נגבלת בעפר וצרורות, וכיון שהיה נותנה לתוך פיו ולועס היו שניו קהות, לקיים

מה שנאמר: **ויגרס בחצץ שני**.

פרק יג

סימן שנב

כשועלים בחרבות נביאיך ישראל היו -

ר' נחוניא אומר:

השועל הזה יושב ומצפה בחורבה, בשעה שהוא רואה אדם לאי זה צד יברח.

כך כשועלים בחרבות.

לא עליכם בפרצות -

כמשה.

ולמה היה משה דומה?

לרועה יפה שנפרץ גדר צאנו בערב שבת עם חשכה, עמד וגדרה ונשתייר שם פרצה אחת ועמד בה, בא ארי ועמד כנגדו, בא זאב ועמד כנגדו. אבל **לא עליכם בפרצות**, שאילו כן הייתם יכולים לעלת ביום אף ה'.

והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא -

ר' זירא:

כי סליק לארץ ישראל, אמר: פלטי לי מחדא, כי סמכיה.

אמר: פלטי לי מתרתי, כי אותביה בסוד העיבור.

אמר: פלטי לי מן תלת, שנאמר: **והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא, והקוסמים כזב בסוד עמי לא יהיו זהו סוד העיבור.**

ובכתב בית ישראל לא יכתבו -

זה סמיכה.

ואל אדמת ישראל לא יבאו -

כמשמעו:

פרק יד

המשך סימן שנב

והנה נותרה בה פלטה -

א"ר אבא בר כהנא:

נעשה בעשרת השבטים, מה שלא נעשה בדור המבול.

כתוב בדור המבול: **וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום.**

ובעשרת השבטים כתיב: **הוי חושבי און ופועלי רע על משכבותם** הרי בלילה.

ומנין אף ביום?

ת"ל: כאור הבוקר יעשוה אותם.

לא נשתיירו בהם פליטה ואלו נשתיירו, ולא נשתיירו אלא בזכות הצדיקים והצדקניות, שהם

עתידיים לעמוד מהם, הדא הוא דכתיב: **והנה נותרה בה פלטה המוצאים בנים ובנות.**

פרק טז

המשך סימן שנב

הודע את ירושלים את תועבותיה -

תמן תנינן:

הודע את ירושלים - נקרא ומתרגם לאפוקי מדרבי אליעזר.
מעשה באחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר בהודע ירושלים.
א"ל: עד שאתה בודק בתועבות ירושלים, זיל בדוק בתועבות אמך.
בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול.

סימן שנג

אביך האמורי ואמך חתית -

אמר אביי לרב דימי:

האי קרא במערבא במאי מוקמיתו לה, דכתיב: **ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תגל.**
אמר ליה: בשעה שאמר לו המקום ליחזקאל: לך אמור להם לישראל: **אביך האמורי ואמך חתית.**

אמרה רוח פסקונית לפני הקב"ה: רבש"ע, אם יבא אברהם ושרה ויעמדו לפניך, אתה אומר להם כך: **ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תגל!**
ומי אית ליה רשותא כולי האי?
אין.

דא"ר יוסי בר חנינא:

שלשה שמות יש לו:

פסקון,

אטמון,

סגרון.

פסקון - שפוסק דברים כלפי מעלה.
אטמון - שאוטם עונותיהם של ישראל.
סגרון - כיון שסוגר אין פותח.

ומולדותיך ביום הולדת -

א"ר נחמן אמר רבה בר אבוא:

כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת.

ומולדותיך ביום הולדת אותך -

מכאן שמילדין את הולד בשבת.

לא כרת שרץ -

מכאן שחותכין את הטבור בשבת.

ובמים לא רחצת -

מכאן שרוחצין את הולד בשבת.

והמלח לא המלחת -

מכאן שמולחין את הולד בשבת.

והחתל לא חתלת -

מכאן שמלפפין את הולד בשבת.

סימן שנד

דרש רבי עקיבא:

בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים.
בשעה שהיו הולכות לשאוב מים, הקב"ה מזמין להן דגים קטנים בתוך כדיהם ושואבות מחצה דגים ומחצה מים ובאות ושופתות שתי קדרות, אחת של חמין ואחת של דגים ומוליכות אותם אצל בעליהם בשדה, ומרחיצות אותם וסכות אותם ומאכילות ומשקות אותם ונזקקות להם בין שפתים, שנאמר: **אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ** - בשכר שתשכבון בין שפתים זכיתם לביזת מצרים.
וכיון שמתעברות באות לבתיהם, וכשמגיע זמן מולדיהן הולכות לשדה ויולדות תחת התפוח, שנאמר: **תחת התפוח עורתיך שמה חבלתך אמך וגו'**, והקב"ה שולח משמי מרום ומנקר אותם ומשפר אותם, כחיה שמשפרת את הולד, שנאמר: **ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרץ**, ומנקט להון שני עיגולין, אחד של שמן ואחד של דבש, שנאמר: **ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור**.

וכיון שמכירים בהם מצריים באים להרגם ונעשה להם נס ונבלעים בקרקע, ומביאין שורים וחורשים על גבם, שנאמר: **על גבי חרשו חורשים האריכו למעניתם**.
לאחר שהולכים יוצאים ומבצבצים כעשב השדה, שנאמר: **רבבה כצמח השדה**.
וכיון שמתגדלים, באים עדרים לבתיהם, שנאמר: **ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים** - אל תקרי בעדי עדיים, אלא בעדרי עדרים.
וכשנגלה הקב"ה על הים הכירוהו תחלה, שנאמר: **זה אלי ואנוהו**.

ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך וגו' =

ר' אליעזר אומר:

וכי מה ראה הקב"ה לומר שני פעמים בדמיך חיי?

אלא אמר הקב"ה: בזכות דם פסח ודם מילה תגאלו ממצרים, ובזכותם אתם עתידים להיגאל בסוף מלכות רביעית.

סימן שנה

ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים -

מנין שביזת הים גדולה מביזת מצרים?

שנאמר: ותבאי בעדי עדיים -

עדי - זה ביזת מצרים,

עדיים - זו ביזת הים.

וכתיב: **כנפי יונה נחפה בכסף -** זו ביזת מצרים.

ואברותיה בירקרק חרוץ - זו ביזת הים.

תורי זהב נעשה לך - זה ביזת הים.

עם נקודות הכסף - זה ביזת מצרים:

ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים -

היה ר' מתיא בן חרש אומר:

מפני מה הקדים הקב"ה לקיחתו של פסח קודם שחיטתו ארבעה ימים?

הרי הוא אומר: **ואעבור עליך וגו' -** הגיע שבועה שנשבע הקב"ה לאברהם אבינו, שהוא גואל

את בניו ולא היה בידם מצוות שיעסקו בהם כדי שיגאלו, שנאמר: **שדים נכונו ושערך צמח**

ואת ערום - ועריה מן המצות, ונתן להם הקב"ה שתי מצות, מצוות פסח ומצוות מילה,

שנאמר: **ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך וגם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין**

מים בו, לכך הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ארבעה ימים, לפי שאין נוטלין שכר אלא על המעשה.

שדים נכונו ושערך צמח -

תנא:

בא סימן התחתון עד שלא בא העליון, חולצת או מתייבמת.

בא העליון עד שלא בא התחתון, אע"פ שאי אפשר לבא.

ר"מ אומר:

לא חולצת ולא מתייבמת.

וחכמים אומרים:

או חולצת או מתייבמת, שאי אפשר לעליון לבא עד שיבא התחתון, אלא שנשרו.

בשלמא לר"מ, היינו דכתיב: **שדים נכונו ושערך צמח.**

אלא לרבנן איפכא מבעי ליה?

הכי קאמר: כיון ששדים נכונו בידו ששערך צמח.

בשלמא לר"מ, היינו דכתיב: **בעשות מצרים דדיך למען שדי נעוריד.**

אלא לרבנן איפכא מבעי ליה?

הכי קאמר, כיון שבאו דדיך, בידוע שבאו ימי נעוריד.

ומאי שדי?

אלא כולה בדדי, והכי קאמר הקב"ה לכנסת ישראל: **אכרפו דדיך - לא הדרת בך, אישתדו**

דדיך - לא הדרת בך:

וארחצך במים -

א"ר תנחום:

בשעה שיצאו ישראל ממצרים באותה שעה קשטם הקב"ה בשלשה עשר תכשיטין, הדא הוא

דכתיב: **וארחצך במים -** מן טנופת עבודת אלילים.

ואשטוף דמיד מעליך -

דם מילה ודם פסח.

ואסוכך בשמן -

זה שמן המשחה.

ואלבישך רקמה -

בשעה שאמרו נעשה ונשמע, מיד ירדו שישים ריבוא של מלאכי השרת והלבישום.

דבר אחר:

ואלבישך רקמה -

זה מעשה המשכן שהיה מרוקם.

ואנעלך תחש - ומכסה עורות תחשים.

ואחבשך בשש - אלו בגדי כהונה.

[ואכסך משי] -

אמר הקב"ה לישראל: **עשיתי אתכם ממש בעולם, אני אמרתי אלוהים אתם.**

ר' אייבו ור' יהודה בר סימון:

אלו ענני כבוד שהיו מקיפים אותם, כדכתיב: **ולא ימיש עמוד הענן.**

ואעדך עדי -

שקשט אותם הקב"ה בכל מיני קשוטין.

ואתנה צמידים על ידיך -

אלו שני לוחות הברית.

ורביד על גרונך -

זה ספר תורה.

ואתן נזם על אפך -

אפך כמגדל הלבנון.

ועגילים על אזניך -

אלו עשרת הדברות, שהדבר היה בא ויושב לו לישראל ומתעגל על אזנו.

ועטרת תפארת בראשך -

זו השכינה, שנאמר: **ויעבור מלכם לפניו וה' בראשם.**

וכתיב: **ואלהיך לתפארתך.**

ואלבישך רקמה ואנעלך תחש ואחבשך בשש ואכסך משי ואעדך עדי ואתנה צמידים על ידיך

ורביד על גרונך ואתן נזם על אפך ועגילים על אזניך ועטרת תפארת בראשך וגו' ולחמי אשר

נתתי לך סלת ושמן ודבש והאכלתיך -

הרי שלושה עשר דברים שהפרשתי לכם במצרים, ולעתיד לבא אני נוטל כנגדן שלושה עשר

דברים, שנאמר: **וברא ה' על כל מכון הר ציון וגו'.**

כנגדן תפריש למשכן י"ג דברים, הדא הוא דכתיב: **וזאת התרומה אשר תקחו מאתם.**

סימן שנו

ואנעלך תחש -

א"ר יהודה:

סנדל התפור בפשתן אין חולצים בו, שנאמר: **ואנעלך תחש.**

ואיתמא תחש אין מידי אחרינא לא?

נעל - נעל ריבה.

ואתן נזם על אפך -

למה הדבר דומה?

למי שהיה הולך אצל הזהבי לעשות לאשתו קוזמין והיא הולכת אצל מכשף לעשות לו כשפים,

אמר לה: בתי, אני הולך לעשות לך קוזמין ואת הולכת לעשות לי כשפים!?

כך אמר הקב"ה: **ואתן נזם על אפך** ואת מכעסת באזניך!?

שנאמר: **ויתפרקו כל העם את הזהב אשר באזניהם.**

וכתיב: **ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה'.**

חייכם, פעמים הכעסתם אותי באזניכם, אף אני מחריב שני בתים באותו לשון, שנאמר: **באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים וגו'.**

ויצא לך שם בגוים -

(כתוב ברמז קמ"ט).

ולחמי אשר נתתי -

(כתוב ברמז ע"ד):

ותקחי את בניך ואת בנותיך אשר ילדת לי -

תמן תנינן:

מקום היה בירושלים ותופת שמו (כתוב ברמז רע"ז).

ההוא כומר אזיל לגבי חד בר נש והוה אמר ליה: צלם פלן שלח לגבך.

בגין דשמע דאית לך בנין סגיאין, **בגין מה לית את מקרב חד מנהון?**

והוא אמר לו: אינם ברשותי, חד בכסף וחד בדהב וחד בענא וחד בבקרותא.

אמר ליה: אין את אזיל פני לגביה לית הוא מיכעס עלך.

והוא אמר לי: אית לי חד בר זעיר בבי רבה, המתן עד דהוא אתי ואני יהיב לך יתיה ואת אזיל

מקרב ליה.

אמר לו הקב"ה: **ותקחי את בניך אשר ילדת לי -** מכל בנים שהיה לך לא היה להקריב

לאילילים, אלא זה שהיה מקודש לשמי.

ר' יהודה בר' סימון בשם ר' לוי בן פרטא:

משל למטרונא שא"ל אהובה: עשה לי חמין!

נטלה לברנטין של מלך עשתה לו חמין.

אמר לה המלך: **מכל כלים שהיה לך, לא הוה לך לעשות חמין אלא בברנטין שלי?**

ותפשקי את רגליך לכל עובר -

תמן תנינן:

המפתה נותן שלושה דברים.

האונס ארבעה.

המפתה נותן:

בושת,

ופגם,

וקנס.

מוסיף עליו אונס,

שנותן את הצער.

צער דמאי?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

צער של פיסוק רגלים.

וכן הוא אומר: **ותפשקי את רגליך לכל עובר.**

ותזני אל בני מצרים שכניך גדלי בשר -

דרש לוי בר סיסי:

מהו גדלי בשר, וכי יש לזה רגל אחד ולזה שלושה רגלים?

אלא שהיו כולם ערלים.

וכן הוא אומר: **וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו.**

ר' אמי אמר:

כלם בעלי גבורה היו.

ולא היית כזונה לקלס -

(כתוב ברמז יש אומרים):

ובתתך אתנן ואתנן לא נתן לך. -

א"ר חסדא:

כל זונה שנשכרה סוף שוכרת,

וכן הוא אומר: **ובתתך אתנן ואתנן לא נתן לך.**

וכן הוא אומר: **מאתנן זונה קובצה ולאתנן זונה ישוב.**

סימן שנז

הנה כל המושל עליך ימשול לאמר כאמה בתה -

יוסף מעונא תרגם בכנישתהון דמעונאי:

שמעו זאת הכהנים - עתיד הקב"ה ליטול את הכהנים ולהעמידם בדין, ואומר להם: **למה**

הייתם יגעים בתורה ולא הייתם נהנין מבני ארבעה ועשרים מתנות כהונה?

ואינון אמרין: לא יהבין לן כלום.

הקשיבו בית ישראל -

למה לא הייתם נותנין להם?

ואינון אמרין: אלין דבי נשיאה נסבין להון.

ובית המלך האזינו כי לכם המשפט -

שלכם היה?

וזה יהיה משפט הכהנים.

לפיכך, **לכם -** ועליכם מידת הדין נהפכת.

שמע רבי ואיקפד.

ובפני רמשא אתא ר' שמעון בן לוי למשאל בשלמיה ומפייס יתיה.
אמר ליה: צריכים אנו להחזיק טובה לעובדי אלילים, שהם מכניסין מיומס לבתי טרטיאות
וקרקסאות ומשחקין בו, כדי שלא יהו מסיחין אלו באלו.

ויוסף מעונא אמר מילתא דאורייתא ואיקפדת עליו!

אמר ליה: **וידע הוא?**

אמר ליה: אין, **ואולפן קביל?**

א"ל: אין, שאילנא ליה **הוא מגיב?**

א"ל: אין.

א"ל: יסוק, סליק לגביה.

א"ל: **מהו דין דכתיב כל המושל עליך ימשול לאמר כאמה בתה?**

א"ל: כדור כן הנשיא, כמזבח כן כהניו, הכא אמר: לפום גנתא גננא.

א"ל ר' שמעון בן לוי:

עד כדון לא חסלת למיפייסיה מן הדא, ואת מייתי ליה חורי?!

עיקרו של דבר:

כאמה בתה - אין אתתא זני עד ברתא זני.

א"ל: אם כן אמנו לאה זונה היתה, לפי שכתוב: **ותצא לאה לקראתו**, יצאה מקושטת, לפיכך

ותצא דינה בת לאה.

למען תזכרי ובשת וגו' בכפרי לך -

אמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב:

כל העושה דבר ומתבייש בו, מוחלין לו על עונותיו, שנאמר: **למען תזכרי ובשת וגו' בכפרי לך**

וגו'.

ודילמא צבור שאני?

אלא מהכא: **ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני וגו'.**

פרק יז

המשך סימן שנז

קח על מים רבים צפצפה שמו -

תני:

ערבי נחל שגדלות על הנחל פרט לצפצפה שגדלה בין ההרים.

א"ר זירא:

מאי קראה קח על מים רבים צפצפה שמו?

א"ל אביי:

ודילמא פרושי קא מפרש : **קח על מים רבים** מאי נינהו צפצפה, אם כן מאי שמו?

אלא א"ר אבהו:

אמר הקב"ה : אני אמרתי שיהו ישראל לפני כקח על מים רבים.

מאי ניהו?

ערבה והם שמו עצמם כצפצפה בין ההרים.

אם לא אלתי אשר בזה -

השבועה שנשבע לו.

ובריתי אשר הפיר -

זו בריתו של סיני.

ונתתיו בראשו -

ר' הונא ור' אחא בשם ר' יוחנן:

זה סימוי עיניים שתלוי בראשו.

וידעו כל עצי השדה כי אני ה' השפלתי עץ גבוה -

וידעו כל עצי השדה -

אלו הבריות, כמה דאת אמר : **כי האדם עץ השדה.**

כי אני ה' השפלתי עץ גבוה -

זה קרח.

הגבהתי עץ שפל -

זה אהרן שנאמר : **והנה פרח מטה אהרן.**

דבר אחר:

השפלתי עץ גבוה -

זה נבוכדנאצר.

הגבהתי עץ שפל -

זה חנניא מישאל ועזריה.

הובשתי עץ לח -

זה בלשאצר.

והפרחתי עץ יבש -

זה דניאל.

דבר אחר:

השפלתי עץ גבוה -

זה המן.

הגבהתי עץ שפל -

זה מרדכי.

דבר אחר:

השפלתי עץ גבוה -

זה אבימלך.

הגבהתי עץ שפל -

זה אברהם.

הובשתי עץ לח -

אלו נשיו של אבימלך, שנאמר: **כי עצור עצר ה'.**

והפרחתי עץ יבש -

זו שרה.

אני ה' דברתי ועשיתי -

א"ר יודן:

לא ככדין דאמרין ולא עבדין.

א"ר ברכיה:

אני ה' דברתי -

היכן דבר?

למועד אשוב אליך.

ועשיתי -

ויעש ה' לשרה כאשר דבר.

כיוצא בו: וידעו כל הגוים כי אני ה' בניתי הנהרסות -

זה אברהם ושרה שהיו הרוסים, **ואבנה גם אנכי ממנה, ואברהם ושרה זקנים.**

נטעתי הנשמה -

לאותה שאמרה: **אחרי בלותי הייתה לי עדנה.**

אני ה' דברתי ועשיתי -

וה'פקד את שרה כאשר אמר.

פרק יח

סימן שנח

הנפש החוטאת היא תמות -

שאלו לחכמה חוטא מהו ענשו?

א"ל: **חטאים תרדף רעה.**

שאלו לנבואה חוטא מהו ענשו?

א"ל: **הנפש החוטאת היא תמות.**

שאלו לתורה חוטא מהו ענשו?

א"ל: **יביא אשם ויתכפר לו.**

שאלו להקב"ה חוטא מהו ענשו?

א"ל: יעשה תשובה ויתכפר לו, הה"ד: **טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך.**

חבול ישוב גזלה ישלם -

אע"פ שגולה ישלם רשע (ברמז קס"ה).

והוליד בן פריץ -

בעא מיניה חמא אבוה דר' יוסף מרבא בר נתן:

מנא הא מילתא דאמור רבנן:

מי שנתחייב שתי מיתות בית דין נדון בחמורה!?

דכתיב: **והוליד בן פריץ שופך דם ועשה אח מאחד מאלה והוא את כל אלה לא עשה כי גם אל**

ההרים אכל ואת אשת רעהו טמא וגו' ואל הגלולים נשא עיניו - זו עבודת אלילים בסקילה,

וכתיב: **מות יומת דמיו בו -** והוא בסקילה.

דרש ר' אחא:

מאי דכתיב על ההרים לא אכל?

שלא אכל בזכות אבותיו.

ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל -

שלא הלך בקומה זקופה.

את אשת רעהו לא טמא -

שלא ירד לאומנות של חברו.

ואל אשה נדה לא יקרב -

שלא נהנה מקופה של צדקה.

וכתיב: **צדיק הוא חיה יחיה.**

כשהיה ר"ג מגיע לפסוק זה היה בוכה, אמר: מאן דעבד לכלהו הוא דחיי, הא חד מנייהו לא,

א"ל ר"ע: אלא מעתה **אל תטמאו בכל אלה - בכלהו אין בחד מנייהו לא?**

אלא באחת מכל אלה, הכי נמי באחת מכל אלה.

כי לא אחפוץ במות המת -

(כתוב ברמז צ').

פרק יט

המשך סימן שנח

מה אמך לביא בין אריות רבצה -

אומה זו נמשלה כחיות, והיינו דכתיב: **כי חיות הנה.**

מאי חיות?

אילימא חיות ממש, אטו חיה לא צריכא חיה אחריתי להולידה?!

אלא כך אמרו לו: אומה זו נמשלה לחיה.

יהודה גור אריה,

דן (גור אריה) [יהי דן נחש],

נפתלי אילה שלוחה,

יששכר חמור גרם,

יוסף בכור שורו הדר לו,

בנימין זאב יטרף,

דכתיב ביה: כתיב ביה ודלא כתיב ביה, כתיב ביה: **מה אמך לביא וגו'.**

פרק כ

המשך סימן שנח

חי אני אם אדרש לכם -

נשבע הקב"ה בימי יחזקאל דברים שלא להדרש לישראל.

אימתי?

בשעה שבאו הזקנים לשאול ליחזקאל דברים וסלקן: **באו אנשים מזקני ישראל, כה אמר**

אדני ה' הדרוש אותי אתם באים.

א"ל יחזקאל: **רבש"ע, ומה אתה מניחן, אין אתה נדרש להם אפילו בזכות התורה?**

א"ל: ובזכות התורה אני נדרש להם, שנאמר: **עוד זאת אדרש לבית ישראל.**

וכתיב: **וזאת התורה וגו'.**

ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו וגו' וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי וגו' ואעש למען שמי לבלתי החל -

היינו דכתיב: **משכו וקחו** - משכו ידיכם מע"א והדבקו במצות.

ר' יהודה אומר:

הרי הוא אומר: **ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה.**

וכי יש לך אדם שמתבשר בשורות טובות ואינו שמח?

נולד לך בן זכר רבך מוציאך לחירות ואינו שמח!?

אלא מה תלמוד לומר: ולא שמעו אל משה?

שהיה קשה להם לפרוש מע"א, הדא הוא דכתיב: **וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום** - צום לפרוש מע"א.

וישא ידו להם -

וכן הוא אומר: **כי אשא אל שמים ידי** - כשברא הקב"ה את עולמו לא ברא אלא במאמר ולא בשבועה, **ומי גרם לו לישבע?**

מחוסרי אמנה הם גרמו לישבע, שנאמר: **וישא ידו להם.**

וגם אני נתתי להם חקים לא טובים -

תנא:

לא יהלך אדם במבואות המטונפות ויניח ידו על פיו ויקרא ק"ש, ולא עוד, אלא אפילו היה קורא ובא פוסק.

לא פסק מאי?

א"ר מיאשיה בריה דריב"ל:

כתיב: **וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם.**

ר' אדא בר אהבה אמר מהכא:

כי דבר ה' בזה.

רב אסי אמר מהכא:

הוי מושכי העון בחבלי השוא.

פסק מאי?

א"ר אבהו:

עליו הכתוב אומר: **ובדבר הזה תאריכו ימים.**

א"ר שפטאי א"ר יוחנן:

כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר: **וגם אני נתתי להם חקים לא טובים.**

מתקיף לה רב משרשיא:

משום לדלא ידע לבסומי קליה, משפטים לא יחיו בהם!:

אלא אמר רב משרשיא:

שני תלמידי חכמים שיושבים בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה, עליהם הכתוב אומר: **וגם אני נתתי להם וגו'.**

מי גרם לי שאני משמרת שני ימים טובים בסוריא?

על שלא שמרתי יום טוב אחד בארץ ישראל כתקנה, סבורה הייתי שאני מקבל שכר על שתיים ואיני מקבלת שכר אלא על אחד.

מי גרם לי שאני מפרשת שתי חלות בסוריא?

על שלא הפרשתי אחת כתקנה בארץ ישראל, סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שתיהן ואיני מקבלת שכר אלא על אחת, הוה קרי להון: **וגם אני נתתי להם חקים לא טובים.**

סימן שנט

והעולה על רוחכם -

תני ר"ש בן יוחאי אומר:

אין העולה באה אלא על הרהור הלב.

רבי לוי אמר:

מקרא מלא הוא **והעולה על רוחכם.**

ממי את למד?

מבניו של איוב: **והלכו בניו ועשו משתה.**

מהו אומר בסוף?

והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלוהים בלבבם.

הדא אמרה: שאין עולה באה אלא על הרהור הלב.

חי אני נאם אדני אלוהים אם לא ביד חזקה וגו' ובחמה שפוכה אמלוך עליכם -

תני:

אין פוחתין מעשרה מלכיות ואין מזכירין פסוקים של פורענות כגון חי אני נאם ה' וגו', ואע"ג דא"ר נחמן: כל כי האי ריתחא לירתח מרי עלמא ולפרקינן, לאו אורח ארעא לאדכורי ריתחא בריש שתא.

אתה מוצא כשביקשו לפרוק עול בימי יחזקאל כתיב: **באו אנשים מזקני (יהודה) [ישראל]**
לדרוש את ה' - אמרו לו: בן אדם כוהן הקונה עבד מהו שיאכל בתרומה?
אמר להם: **יאכל.**

א"ל: **אם חוזר ומוכרו לישראל, לא יצא מרשותו?**

א"ל: אף אנו יצאנו מרשותו נהיה כעובדי אלילים.

אמר להם יחזקאל: **והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה וגו',**
אמר להם: כל זמן שלא מכרו, ברשותו הוא, ואתם לא נמכרתם בדמים, שנאמר: **כה אמר ה'**
חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו.

סימן שס

וברותי מכם המורדים והפושעים בי -

אלו בני תשע מדות אסנ"ת משגע"ח:

בני אמה,

בני שנואה,

בני נדוי,

בני תמורה,

בני מריבה,

בני שכרות,

בני גרושת הלב,

בני ערבוביא,

בני חצופה.

ואתם בית ישראל וגו' איש גלוליו לכו עבדו -

רבי אלעזר שאל לרבי חנינא:

ואית דאמרי: רבי חנינא שאל לרבי אלעזר:

אפשר כן רבא שאל לתלמידא?!

אלא לא בעא כן אלא למבדקיניה.

א"ל: **מהו דכתיב: שתים שאלתי ראש ועושר אל תתן לי וגו' פן אשבע וכחשתי, איזה מהם**

קשה הראשונה או השניה?

א"ל: **מצינו שויתר הקב"ה על עבודת אלילים ולא ויתר על חלול השם, שנאמר: ואתם בית**

ישראל וגו' איש גלוליו (עיניו) לכו עבדו וגו' ואת שם קדשי לא תחללו.

פרק כא

סימן שסא

ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים -

אמר רב:

אנחה שוברת חצי גופו של אדם, שנאמר: **ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים.**

רבי יונתן אומר:

אף כל גופו של אדם, שנאמר: **והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח וגו',**

ורי יונתן נמי הא כתיב: בשברון מתנים?

ההיא דכי מתחלא ממתנים קא מתחלא.

ורב נמי הא כתיב ונמס כל לב ורפו כל ידיים?

שאני שמועת בית המקדש דתקיפא טובא.

וגם אני אכה כפי אל כפי -

תמן תנינן:

על הזיקים ועל הזועות ועל הרעמים ועל הרוחות ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו
מלא עולם.

מאי זועות?

רב קטינא אומר:

סופק כפיו, שנאמר: **וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי.**

רבי נתן אומר:

אנחה מתאנח, שנאמר: **והניחותי חמתי והנחמתי.**

ורבנן אמרין:

בועט ברקיע, שנאמר: **הידד כדורכים יענה.**

רב אחא בר יעקב אומר:

דוחק רגליו תחת כסא הכבוד, שנאמר: **השמים כסאי והארץ הדום רגלי.**

כי עמד מלך בבל אל אם הדרך -

על אמה דפצליה בראש שני דרכים, שהיא מתווכת בין שני דרכים, אחת הולכת למדבר ואחת
הולכת לירושלים.

לקסם קסם -

התחיל קוסם קסמים.

קלקל בחצים -

התחיל מקלקל בחצים לשמה של רומי ושל אלכסנדריה ולא עלתה, לשמה של ירושלים
ועלתה.

זרע זריעות ונטע נטיעות לשמה של רומי ולא צמחו, לשמה של ירושלים וצמחו.

הדליק נרות ופנסים לשמה של רומי ולא היו מאירים, לשמה של ירושלים והיו מאירים.
שאל בתרפים בע"א שלו כמה דאת אמר: **אין אפוד ואין תרפים.**

ראה בכבד -

א"ר לוי:

כהדין ערבאה דנכיס אימרא וחזי בכבדא.

בימינו היה הקסם ירושלים -

נראית הוה קסמא על ירושלים בימינו.

לשום כרים -

פלימרכוס.

לפתוח פה ברצח -

ספיקלטורוס.

להרים קול בתרועה -

סרפינוס.

לשום כרים על שערים -

טירונים.

לשפוך סוללה -

אבני בליסטרא.

לבנות דיק -

כבשים.

וכלם היה להם **כקסם שוא בעינים.**

שבועי שבועות -

אמר להם (ירמיהו) [יחזקאל] לישראל: אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה שהיא נדרשת שבעה משבעה, עכשיו שלא זכיתם הרי נבוכדנאצר בא ומקסם עליכם שבעה משבעה.

והוא מזכיר עלון להתפש -

זהו עונו של זכריה.

ואתה חלל רשע נשיא ישראל -

(כתוב ברמז קנ"ג):

כה אמר אדני ה' הסיר המצנפת -

אמר ליה ריש גלותא לרב הונא:

כלילא מנא לן דאסיר?

א"ל: מדרבנן.

דתנן:

בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים.

א"ל רב חסדא:

קרא כתיב: הסיר המצנפת והרים העטרה.

וכי מה עניין מצנפת אצל עטרה?

אלא לומר לך, בזמן שמצנפת בראש כוהן גדול עטרה בראש כל אדם, נסתלקה מצנפת מראש כוהן גדול נסתלקה עטרה מראש כל אדם.

דרש רב עזירא זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי, וזמנין אמר לה משמיה דרבי אסי:

בשעה שאמר הקב"ה: הסיר המצנפת - אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: זאת להם לישראל

שהקדימו לפניך בסיני נעשה לנשמע?

א"ל: ולא זאת להם לישראל שהשפילו את הגבוה והגביהו את השפל שהעמידו צלם בהיכל.

רבי יוחנן ורשב"ל:

הסיר המצנפת -

מי שהוא גדול בעולם הזה קטן לעולם הבא.

ר' מיאשה בר מיאשא בר בריה דרבי יהושע בן לוי נשתקע בחליו שלושה ימים, לאחר ג' ימים

נתישב דעתו.

א"ל אבוי: היכן היית בני?

א"ל: בעולם מעורבב הייתי.

מה חמיתא תמן?

א"ל: הרבה בני אדם ראיתי כאן בכבוד ושם בבזיון, שם בכבוד וכאן בבזיון.

רבי יוחנן וריש לקיש סלקין למקבר יתיה.

א"ל אבוי: שמעתון מה אמר הדין ינוקא?

א"ל: מה אמר?

ותני להון עובדא, אמרין ליה: מקרא מלא הוא **הסיר המצנפת**.

סימן שסב

רבי סימון אמר:

קטן וגדול שם הוא, בעולם הזה מי שהוא קטן יכול ליעשות גדול ומי שהוא גדול יכול ליעשות קטן, אבל לעתיד לבא גדול אינו יכול ליעשות קטן, ומי שהוא קטן אינו יכול ליעשות גדול.

ונתתיך ביד אנשים בוערים חרשי משחית -

וכן הוא אומר: **דור עקש ופתלתל -** אמר משה לישראל: עקמנים אתם, פתלתלנים אתם, אין אתם הולכים אלא לאור. משל לאחד שהיה בידו מקל מעוקל נתנו לאומן לתקנו מתקנו באור, ואם לאו מכוונו במעגלה, ואם לאו מפסלו במעצד ומשליכו לאור.

פרק כב

המשך סימן שסב

הנה נשיאי ישראל איש לזרועו היו בך -

א"ר אלעזר:

מלמד, שהיו פושטים ידיהם וזרועותיהם תחת כנפיהם ונוטלים את השחר והיו מקלקלים את הדין.

ואיש את אשת רעהו עשה תועבה ואיש את כלתו טמא בזמה -

מהו בזמה?

במחשבה.

א"ר אלעזר:

היו יושבים ומחשבים אי זה ערוה חמורה, הוי אומר: מי שבא על אשת איש בחנק ומי שבא על כלתו בסקילה, הרי כלה חמורה.

תני רבי ישמעאל:

ואיש ואביו ילכו אל הנערה, -

יכול לתאוה?

ת"ל: **לחלל את שם קדשי.**

והנה הכיתי כפי אל בצעך -

א"ר יעקב בר אדא בש"ר יוחנן:

כ"ד חטאות כתב יחזקאל ומכלם לא חתם אלא בגזל, שנאמר: **והנה הכיתי כפי אל בצעך.**

ר' פנחס בש"ר יוחנן:

לבני אדם שהיו בהם עובדי אלילים ומגלי עריות ושופכי דמים, הגזל חמור מכולם.

בן אדם אמר לה את ארץ לא מטוהרה -

ר' יוחנן ור' שמעון בן לוי, ר' יוחנן אמר:
אתמוהי קא מתמה ארץ לא מטוהרה את?
כלום ירדו עליך גשמים ביום זעם?

ור' שמעון בן לקיש אמר:
כפשטיה דקרא: **ארץ לא מטוהרה את - מי לא ירדו עליך גשמים ביום זעם?**

רבי אבא בר כהנא אמר:
והנה עלה זית טרף בפיה -
מהיכן הביאה לו?
משבשין של ארץ ישראל.
הדא אמרה: דלא טפת ארעא דישראל במבולא.

פרק כג

המשך סימן שסב

ושתית אותה ומצית ואת חרשיה תגרמי -
מה דרכו של חרס לאחר שנשבר?
אין לו רפואה, כך כשתפסוק הפורענות מישראל אין עתידה לחזור להם.

אבל בעובדי אלילים מהו אומר?
כוס זהב בבל ביד ה' -
מה דרכו של זהב כשנשבר?
יש לו רפואה, כך כשתפסוק הפורענות מן העו"א עתיד לחזור להם.

וקול המון שלו בה -
מלמד, שהיו עושים הומניות לע"א.

ואל אנשים וגו' מובאים סבאים -
קטיספין דחיין.

ויתנו צדידים אל ידיהן -
רבי יהודה בר' סימון אמר:
קדשים.

ואומר לבלה נאופים -
תרגם עקילס:
פלייא פורני דהיא מבליא.

ר' יהודה בר' סימון אומר:
אין לשון בלה אלא עבודת אלילים, כמה דאת אמר: **ופקדתי על בל בבל**.

פרק כד

המשך סימן שסב

בן אדם כתב לך את שם היום -
(כתוב לעיל ברמז תתרי"ח).

אוי עיר הדמים -
ווי מן קדם קרתא דשפכי דמים בגוה.

סיר אשר חלאתה בה -
דחפשישותא בגוה.

וחלאתה לא יצאה ממנה -
דחפשישותא לא נפקא מן גוה.

לנתחיה הוציאה -
מטליות מטליות היו גולים.

כיצד גלו?

ר' אליעזר אומר:
שבט ראובן וגד גלו תחלה.

ור' שמואל בר נחמני אמר:
שבט זבולון ונפתלי גלו תחלה, דכתיב: **כעת הראשון הקל ארצה זבולון**.

סימן שסג

לא נפל עליה גורל -
ר' שמואל בש"ר אחא אמר:
בשעה שהפלתי קלוסיס על אומות העולם להגלותם לא גלו ואתם גליתם.

גם אני אגדיל המדורה -
ארבה בפורענות.

הרבה העציםא-

לו הגליונות.

הדלק האש -

אלו המלכים.

התם הבשר -

זה הצבור.

והרקח המרקחה -

ר' יהושע ור' נחמיה בש"א אחא:

לפי שהיו ישראל אומרים: "נ"נ כנס כל ממון שבעולם ולממוננו הוא בא!!
אמר הקב"ה: חייכם, שאני עושה ממונכם חביב עליו כבשמים, שהם עולים בסעודה. כהדא
מרקחתא.

והעמידה על גחליה רקח -

א"ר אלעזר:

אילו נאמר שבורה, לא הייתה תקנה לישראל, כשהוא אומר רקח, כל כלי שהוא ריק סופו
להתמלאות.

כל כך למה?

למען תחם וחרה נחשתה - וכיון שחטאו גלו.

סימן שסד

כי דמה בתוכה היה על צחיח סלע שמתהו -

ר' יודן שאל לרב אחא:

היכן הרגו את זכריה בעזרת ישראל או בעזרת נשים?

אמר לו: לא בעזרת ישראל ולא בעזרת נשים אלא בעזרת כהנים, ולא נהגו בדמו לא כדם הצבי
ולא כדם האיל ולא כדם הצפור.

תמן כתיב: **איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם וגו' וכסהו בעפר.**

הכא כתיב: **כי דמה בתוכה היה על צחיח סלע שמתהו.**

כל כך למה?

להעלות חמה ולנקום נקם.

שבע עבירות עשו ישראל באותו היום:

הרגו כהן,

ונביא,

ודיין,

ושפכו דם נקי,

וחללו את ה',

וטמאו את העזרה,

ויום הכפורים שחל להיות בשבת היה,

כיון שבא נבזראדן התחיל הדם תוסס, אמר להם: **מה טיבו של דם זה שתוסס?**

א"ל: דם פרים ואילים וכבשים שהיינו מקריבים על גבי המזבח.

מיד שלח והביא פרים ואילים וכבשים שחטן לפניו ועדין היה הדם תוסס, וכיון שלא הודו לו נטלם ותלאם בגרדום.

אמרו: הואיל והקב"ה מבקש לתבוע דם זה מידינו, דם כוהן ונביא הוא, שהיה מתנבא עלינו כל הדברים שאתה עושה ועמדנו עליו והרגנוהו, מיד נטל ארבעים אלף פרחי כהונה והרגן עליו עד שהגיע דמם לדמו של זכריה.

ומה טעם?

פרצו ודמים בדמים נגעו - ועדין היה הדם תוסס, ונטל מן נערים כך ושחטן ומן בכורים כך ושחטן ומן זקנים כך ושחטן, כיון שראה שעדין הדם תוסס בההיא שעתא. נזף ביה. אמר ליה:

ומה את סבור ומה את בעי דנקטיל כל אומתך עליך?

באותה שעה נתמלא הקב"ה רחמים ואמר: אם זה שהוא בשר ודם אכזרי היום עודנו ומחר איננו נתמלא רחמים על בני, ואני שכתוב בי: **כי אל רחום ה' אלהיך** עאכ"ו.

מיד רמז הקב"ה לאותו הדם ונבלע במקומו.

כיון שראה נבזראדן כך, אמר בלבו: כולם נתחייבו הריגה בשביל נפש אחת מישראל, אני שהרגתי כמה נפשות עאכ"ו, ערק ליה ואתגייר ונעשה גר צדק.

תאנא:

נעמן גר תושב היה,

נבזראדן גר צדק היה.

יען טהרתיך ולא טהרת וגו' -

מנא הא מילתא דאמרי אינשי: **קריתיה לבר עמיתך ולא ענייך רמי גודא רבה שדי עילווייה?**

דכתיב: **יען טהרתיך ולא טהרת וגו'.**

(כי) [בן אדם] הנני לוקח את מחמד עיניך -

א"ר יוחנן:

כל אדם שמתה אשתו כאלו חרב בית המקדש בימיו, שנאמר: **(כי) [בן אדם] הנני לוקח את**

מחמד עיניך במגפה.

וכתיב **ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב.**

וכתיב: **הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם מחמד עיניכם:**

פארך חבוש עליך -

א"ר אבא בר זבדא אמר רב:

אבל חייב בכל מצוות האמורות בתורה, חוץ מן התפלין, שנאמר בהם: **פאר -** מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל: **פארך חבוש עליך -** את הוא דמחייבת הא כלי עלמא פטירי, והני מלי ביום ראשון.

אבל חייב בעטיפת הראש, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל: **ולא תעטה על שפם -** מכלל דכולי עלמא מחייבי.

אבל אסור בשאלת שלום, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל: **האנק דום.**
אבל אסור בנעילת הסנדל, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל: **ונעליך תשים ברגליך.**

ולחם אנשים לא תאכל -

א"ר יהודה אמר רב:

אבל יום ראשון אסור לאכול משלו, מדקאמר ליה רחמנא ליחזקאל: **ולחם אנשים לא תאכל.**

פארך חבוש עליך -

אית דבעי למימר תפלין, אית דבעי למימר גיהוץ.

האנק דום -

מכלל שהוא צריך לצוות.

אבל לא תעשה לך -

מכאן שהוא צריך להתאבל.

מאן דאמר זה תפלין, (וי) אי מה תפלין לשני ימים, **אף אבל לשני ימים?**
ת"ל וכו'.

מאן דאמר זה גיהוץ, אי מה גיהוץ שלשים יום אף אבל שלשים יום.

ולא תעטה על שפם -

מכאן שצריך לכסות פניו.

(יא) ויכסנה מלרע?

א"ר חסדא:

דלא יהון אמרין פומיה חשש.

ולחם אנשים לא תאכל -

מכאן שהקטנים הולכים אצל הגדולים.

ומנין שהגדולים הולכים אצל הקטנים?

דכתיב: **כה אמר ה' אל תבא בית מרזח.**

מקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת שואלים, ובדרום שואלין.

ר' הושעיא אזל לחד אתרא חמא אבליא בשבתא ושאל בהון, אמר: **אני איני יודע מנהג מקומכם אלא שלום עליכם כמנהג מקומנו.**

ופארכם על ראשיכם וגו' -

אתה מוצא כשירד נבוכדנאצר מירושלים וגלות צדקיה בידו, יצתה גלות יכניה לקראתו והיו מכוסים שחורים מבפנים ולבנים מבחוץ, והיו מקלסין לפני נ"נ, נקטוה דורון והוה שואלין

להון : מה עביד באבא?

מה עביד בברי?

מה עביד באחי?

והוה אמרין ליה : אשר למות ואשר לחרב לחרב.

והוון מקלסין בהדא ידא ומספידין בחדא ידא, לקיים מה שנאמר : **ופארכם על ראשיכם וגו'.**

פרק כה

המשך סימן שסד

יען (כי) אמור מואב -

(כתוב ברמז תע"ד) :

לבני קדם על בני עמון -

(כתוב ברמז מ"ה) :

סימן שסה

ונטיתי ידי על אדום -

מגיד הכתוב, כשהקב"ה מטה ידו רשעים כלים מן העולם.

משלו משל למה הדבר דומה?

לביצים שהיו נתונות בידי אדם, שאם יטה ידו מעט הם נופלות ומשתברות.

וכן הוא אומר : **ויט ידו על (אדום) [צפון] ויאבד את אשור.**

וכן הוא אומר : **וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל עזר.**

ואומר : **נטית ימינך תבלעמו ארץ.**

ואומר : **הנני נוטה ידי על פלשתים,**

ונטיתי ידי על יהודה,

ונטיתי ידי על אדום,

ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל.

בן אדם אמור לנגיד צור -

(ברמז ש"ל) :

פרק כו

המשך סימן שסה

בן אדם יען אשר אמרה צר על ירושלים האח -

זהו שאמר הכתוב: **שמח לאיד לא ינקה.**

ואומר: **בנפול אויבך אל תשמח.**

ואומר: **בן אדם יען אשר אמרה צר, מהו אומר?**

הנני עליך צר והעליתי עליך גוים.

וכן אתה מוצא במצרים: **עד בכור השבי - שבויים מה חטאו?**

אלא שלא יהו השבויים אומרים יראתנו הביאה עליהם את הפורענות, **וללמדך**, שכל הגזירות

שהיה פרעה גוזר על ישראל היו השבויים שמחים, לקיים מה שנאמר: **שמח לאיד לא ינקה.**

אמלא החרבה -

א"ר נחמן:

בתחלה כשהיו מנסכים ביהודה, לא היה יינם מחמיץ עד שנותנים לתוכו שעורים וקורים אותו חומץ סתם, עכשיו אין יינם של אדום מחמיץ, עד שנותנין לתוכו שעורים וקורין אותו חומץ האדומי, לקיים מה שנאמר: **אמלאה החרבה -** אם מלאה זו - חרבה זו ואם חרבה זו - מלאה זו.

ואי תימא מהכא: **ולאום מלאום יאמץ.**

קיסרין וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמין, נתיישבו שתיהן אל תאמין,

חרבה קיסרי וישב ירושלים האמן, חרבה ירושלים וישבה קיסרי האמן, שנאמר: **אמלאה**

החרבה - אם מלאה זו חרבה זו.

רב נחמן אמר מהכא

ולאום מלאום יאמץ.

סימן שסו

ונתתי צבי בארץ חיים -

א"ר אלעזר:

מתים שבחוצה לארץ אינם חיים, שנאמר: **ונתתי צבי בארץ חיים -** ארץ שצביוני בה מתים

חיים, ארץ שאין צביוני בה - אין מתיה חיים.

מתיב רב אבא בר ממל:

יחיו מתיך נבלתי יקומון -

יחיו מתיך - אלו מתים שבארץ ישראל.

נבלתי יקומון - אלו מתים שבחוצה לארץ.

וכתיב: **יקומון**, ואי משום, דכתיב: **ונתתי צבי בארץ החיים -** אנבוכדנאצר הוא, דכתיב: והכי

קאמר רחמנא: מייתינא עליך מלכא דקליל כטביא.

א"ל: רבי מקרא אני דורש: **נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה.**

ואלא הא כתיב יקומון?

ההוא בנפלים הוא דכתיב.

ור' אבא בר ממל:

האי נותן נשמה לעם עליה מאי עביד ליה?

מבעי ליה לכדר' אבהו אמר רב:

אפילו שפחה שבארץ ישראל מובטחת לה, שהיא בת העולם הבא.

כתיב הכא: לעם עליה.

וכתיב התם: **שבו לכם פה עם החמור - עם הדומה לחמור.**

ורוח להולכים בה -

מבעי ליה לכדר' חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא:

המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ור' אליעזר:

מתים שבחוצה לארץ אינם חיים?

אמר ר' אלעאי:

על ידי גלגולים.

מתקיף לה רב שילא בר בריה דרב אחא:

והלא גלגול לצדיקים צער הוא?

אמר אביי:

מחילות עושים להם בקרקע.

סימן שסז

עשרה דברים נקראו חיים:

הקב"ה, שנאמר: הוא אלוהים חיים.

תורה, נקראת חיים, שנאמר: עץ חיים היא.

ישראל, נקראו חיים, שנאמר: ואתם הדבקים וגו'.

חכמים, נקראו חיים, שנאמר: תורת חכם מקור חיים.

צדיקים, שנאמר: פרי צדיק עץ חיים.

גן עדן, שנאמר: ועץ החיים בתוך הגן.

מים, שנאמר: מים חיים.

ארץ ישראל, שנאמר: ונתתי צבי בארץ חיים.

ירושלים, שנאמר: אתהלך לפני ה' בארצות החיים.

גמילות חסדים, שנאמר: כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך.

בלהות אתנך ואינך ותבקשי ולא תמצאי -
מדבר בעובדי אלילים.

בלהות אתנך -

עובדי אלילים לא היו ואינם עתידים להיות, שנאמר: **בלהות בל היית ואינך - עכשו, ותבקשי -**
לעולם הבא, **ולא תמצאי -** עוד לעולם, אבל ישראל היו עתידים להיות, שנאמר: **זכור עדתך**
קנית קדם.
וכתיב: **עם זו קנית - והם עכשיו, שנאמר: אתם נצבים היום - ועתידים להיות, שנאמר: והיו**
לי נאם ה'.

פרק כז

המשך סימן שסז

אלונים מבשן עשו משוטיך -

א"ר יצחק:

נמשלו עובדי אלילים כספינה זו, מה הספינה הזו תורן ממקום אחד והגנין ממקום אחר, כך
שמלה ממשרקה,
שאול מרחובות הנהר.
חושם מארץ התימני.

תנן התם:

המוכר את הספינה מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל המנהגים אותה.

תנא:

תורן - אסקריא.

וכן הוא אומר: **ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך.**

נס - אדרא.

וכן הוא אומר: **שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס.**

עוגין -

תני ר' חייא:

אלו עגונין שלה.

וכן הוא אומר: **הלהן תעגנה.**

את כל המנהגים אותה -

א"ר אבא: אלו משוטות.

וכן הוא אומר: **אלונים מבשן עשו משוטיך.**

ואיכא דאמרי מהכא:

וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט.

א"ר אלעזר:

עתידין כל בעלי אומניות שיעמדו על הקרקע, שנאמר: **וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט**
מלחים כל חובלי הים על הארץ יעמדו.

א"ר אלעזר:

אין לך אומניות פחותה מן הקרקע, שנאמר: **על הארץ יעמדו.**

פרק כח

המשך סימן שסז

יען (כי) גבה לבך ותאמר אל אני מושב אלוהים ישבתי -

אמר לו הקב"ה לחירם: אתה עושה עצמך אלוה! הנה חכם אתה מדניאל!!
נבוכדנאצר רצה לקרב לו זבח ניחוח ומנחה ולא רצה, ואתה עושה עצמך אלוה!!

מה היה סופו?

על ארץ השלכתיך (כתוב ברמז רל"ט):

חירם מלך צר היה גאה ומתגאה עד מאד.

מה עשה?

נכנס לים ועשה לו ארבעים עמודים של ברזל מרובעים ארוכים שיעורם שוה, והעמידם זה כנגד זה, ועשה שבעה רקיעים וכסא וחיות ורעמים וזיקים וברקים.
הרקיע הראשון עשה של זכוכית - ת"ק אמה על ת"ק אמה ועשה בו חמה ולבנה וכוכבים.
הרקיע השני עשה של ברזל - אף אמה על אלף אמה וסילון של מים מפריש בין ראשון לשני.
השלישי של ברזל - אלף ות"ק אמה על אלף ות"ק אמה וסילו של מים מפריש בין שני לשלישי
ואבנים מגולגלות עשה ברקיע של ברזל שהיו מתבקעים אלו עם אלו ונשמעים כמו **רעמים**.
הרקיע הרביעי עשה של עופרת - שני אלפים אמה על שני אלפים אמה וסילון של מים מפריש בין שלישי לרביעי.
הרקיע החמישי של נחושת - ועשאו שני אלפי ות"ק אמה על שני אלפים ות"ק אמה וסילון של מים מפריש בין רביעי לחמישי.
הרקיע הששי של כסף - שלושה אלפים אמה על שלושה אלפים אמה וסילון של מים מפריש בין חמישי לששי.
הרקיע השביעי של זהב - שלושה אלפים ות"ק אמה על שלושה אלפים ות"ק אמה וקבע בו אבנים טובות ומרגליות אמה על אמה והיה מראה מכאן ומכאן, מכאן נעשים ברקים ומכאן נעשים זיקים והיה מזדעזע עצמו ואתם האבנים מתבקעות אלו עם אלו ונשמעים הרעמים.

אמר הקב"ה ליחזקאל: בן אדם, אמור לחירם מלך צר: **מה אתה מתגאה?**

ילוד אשה אתה!

אמר לפניו: **רבש"ע, היאך אני הולך אצלו והוא תלוי באויר?**

באותה שעה הביא הקב"ה רוח בציצת ראשו והעלהו אצל חירם, כיון שראה חירם ליחזקאל נבהל ונזדעזע.

א"ל: **מי העלך לכאן?**

א"ל: הקב"ה, כך צוני לך אמור לו: **למה אתה מתגאה?** ילוד אשה אתה!

א"ל: ילוד אשה אני, אלא שאני חי וקיים לעולם.

מה הקב"ה מושבו בלב ימים,

אף אני מושבי בלב ימים.

מה הקב"ה בשבעה רקיעים,

אף אני כן.

ולא עוד, אלא כמה מלכים מתו ואני קיים! (יב)

וכן אחד ועשרים מלכים ממלכי בית דוד ואחד ועשרים ממלכי ישראל וחמשים נביאים ועשרה

כוהנים גדולים קברתי כולם ואני חי הרי אל אני, אני **מושב אלוהים ישבתי בלב ימים.**

אמר לו יחזקאל: והרי עמדו גדולים ממך ולא עשו כמעשיך!

למה היה חירם דומה?

לעבד שעשה לבוש לאדונו, כל זמן שהיה הלבוש על אדונו העבד רואה והיה מתגאה: עשיתי זה הלבוש לאדוני.

אמר האדון: אני קורע הלבוש ולא יהיה העבד מתגאה עלי.

כך חירם היה מתגאה על ידי ששלח ארזים לבית המקדש.

אמר הקב"ה: הריני מחריב את ביתי, שלא יהיה חירם מתגאה עלי, שנאמר: **פתח לבנון דלתיך**

ותאכל אש בארזיך.

ומה היה סופו?

הביא הקב"ה עליו נבוכדנאצר ובעל את אמו בפניו והורידו מכסאו, והיה חותך בשרו כשתי אצבעות בכך יום ומטבילים בחומץ ומאכילן עד שמת מיתה משונה.

ואותן הפלטין מה נעשה בהם?

קרע הקב"ה את הארץ וגנזם לצדיקים לעתיד לבא.

שלושה עשר הם שלא טעמו טעם מיתה אלו הם:

חנוך,

ואליעזר עבד אברהם,

ומתושלח,

וחירם מלך צור,

ועבד מלך הכושי,

ובתיה בת פרעה,

וסרח בת אשר,

ושלשה בני קרח,
ואליהו ז"ל,
ומשיח,
ור' יהושע בן לוי.

תשעה נכנסו בחיים לגן עדן:

חנוך,
אליהו ז"ל,
ומשיח,
ואליעזר,
ועבד מלך הכושי,
וחירם מלך צור,
ויעבץ בן בנו של ר' יהודה הנשיא,
וסרח בת אשר,
ובתיה בת פרעה,

ויש אומרים:

הוצא חירם והכנס תחתיו ר' יהושע בן לוי.

בעדן גן אלוהים היית -

א"ר חמא בר חנינא:

עשר חופות עשה לו הקב"ה לאדם הראשון, שנאמר: **בעדן גן אלוהים היית כל אבן יקרה מסוכנתך אדם פטדה ויהלום תרשיש שהם וישפה ספיר נופש וברקת וזהב מלאכת תופיך ונקביך ביום הבראך כוננו.**

מר זוטרא אמר:

אחת עשרה, שנאמר: **כל אבן יקרה.**

וזהב -

ר' יוחנן אמר:

זהב קטן שבכלם דקא חשיב ליה לבסוף.

מאי מלאכת תופיך ונקביך [בדך]?

אמר לו הקב"ה לחירם: בדך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם.

ואית דאמר:

הכי אמר לו: בדך נסתכלתי וקנסתי מיתה על אדם הראשון.

פרק כט

המשך סימן שסז

יען (אשר) אמר יאור לי -

(כתוב ברמז רל"ט).

ונתתי את הארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות -

כתיב: **שבע פרות הטובות.**

ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן,

ר' יהודה אומר:

י"ד שנה שכן פרעה רואה.

ר' נחמיה אומר:

כ"ח שנה שכן פרעה רואה ואומר ליוסף.

ורבנן אמרין:

מ"ב שנה, שכן פרעה רואה ואומר ליוסף, ויוסף חוזר ואומר לפרעה.

א"ר יוסי בר חנינא:

שתי שנים היה רעב, כיון שירד יעקב למצרים כלה הרעב.

ואימתי חזר?

בימי יחזקאל, הה"ד: **ונתתי את ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות.**

סימן שסח

מן הממלכות תהיה שפלה ולא תתנשא עוד על הגוים -

וכן הוא אומר: **יחדיו ישכבו כל יקומו דועכו כפשתה כנו.**

ללמדך, שלא הייתה מלכות ירודה ממצרים, אלא שנטלה שררה לשעה בשביל כבודן של ישראל.

כשהוא מושל את הממלכות אינו מושלם אלא בארזים, שנאמר: **הנה אשור ארז בלבנון.**

ואומר: **ואנכי השמדתי את האמורי מפניכם אשר כגובה ארזים גבהו.**

ואומר: **אילנא די חזית די רבה ותקיף.**

וכשהוא מושל את המצריים, אינו מושלן אלא בקש, שנאמר: **יאכלמו כקש.**

וכשהוא מושל את המלכיות, אינו מושלן אלא בכסף וזהב, שנאמר: **הא צלמא רישיה דדהבא**

חדוהי ודרעוהי דכסף.

וכשהוא מושל את המצריים, אינו מושלם אלא בעופרת, שנאמר: **צללו כעופרת.**

כשהוא מושל את המלכיות, אינו מושלן אלא בחיות, שנאמר: **וארבע חיוון ררבנן.**

וכשהוא מושל את המצריים, אינו מושלם אלא בשועלים, שנאמר: **אחזו לנו שועלים.**

שאל אנטונינוס את רבי:

אני מבקש לילך לאלכסנדריא, שמא יעמוד עלי מלך וינצחני?
א"ל: איני יודע, מכל מקום כתוב לנו, שאין ארץ מצרים יכולה להעמיד לא מלך ולא מושל ולא
שר, שנאמר: **מן הממלכות תהיה שפלה.**

סימן שסט

ולא יהיה עוד לישראל למבטח מזכיר עון -

רבי יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו:

כתיב: **שרפים עומדים וגו' בשמים יכסה פניו -** שלא להביט בשכינה.

ושתים יכסה רגליו - שלא יראו פני השכינה.

וכתיב: **וכף רגליהם ככף רגל עגל.**

ראה מה כתיב?

וארבעה פנים לאחד וארבע כנפים - בשביל כפרתם של ישראל הוסיף להם עוד שתיים.

אמר הקב"ה: **יתכסו רגליהם שהם דומות לעגל.**

תמן תנינן:

כל השופרות כשרים חוץ משל פרה.

תמן תנינן:

והרגת את האשה ואת הבהמה.

אם אשה חטאה, בהמה מה חטאה?

אלא שלא תהא בהמה עוברת בשוק, ואומר: **זו היא שנהרג פלוני על ידה.**

ומפני מה אמרו אין סוטה שותה בכוס של חברתה?

שלא יהיו הבריות אומרים: **בכוס זה שתתה אשה פלונית ומתה.**

וכן הוא אומר: **שור או כשב או עז כי יולד.**

שור נולד ואין עגל נולד?

אלא שלא להזכיר עון.

פרק ל

סימן שע

בן אדם את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי -

את מוצא בשעה שעובדי אלילים נופלים, הקב"ה מנחמן זו בזו, שכן אתה מוצא, בשעה שנפלו

המצריים היו מתנחמין באשור, שכן כתיב: **בן אדם את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי וגו':**

פרק לא

המשך סימן שע

אל מי דמית בגדלך הנה אשור ארז בלבנון -
מלך בעולם.

יפה ענף -
בן אבות.

וחורש מצל -
זכות אבות עומדת לו.

וגבה קומה -
קוזמוקטור בעולם.

ובין עבותים הייתה צמרתו -

מהיכן הייתה?

מבין עבותים, משעה שנעשה כל העולם קליעה אחת להכעיס להקב"ה, הניח עצתם ויצא לו,
שנאמר: (יג) **מן הארץ ההיא יצא אשור.**

מים גדלוהו -

שכן כתיב: **האדם והבהמה הבקר והצאן וגו' אל ירעו, ומים אל ישתו** - בשביל אותם מים
נתגדל בעולם.

ע"י מי מתרומם בעולם?

ע"י יונה שעלה מן התהום.

וכן הוא אומר: **תהום רוממתהו.**

ויגע הדבר אל מלך נינוה -

הוי, פרע והמצריים מתנחמים באשור וכשנפל אשור הוא מתנחם במצרים, שנאמר: **התיטבי**
מנוא אמון - הא את טבא מאלכסנדריאה רבתא.

סימן שעא

ויקנאוהו כל עצי עדן אשר בגן האלהים -

ר' יהודה ור' יוסי,

ר' יהודה אומר:

גן גדול מעדן, דכתיב: **כל עצי עדן אשר בגן - בעדן גן אלוהים היית.**

ר' יוסי אומר:

עדן גדול מגן, שנאמר: **ויטע ה' אלוהים גן בעדן**.
והא כתיב: **ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן!** מתמצית בית כור שותה תרקב.

על דעתיה דר' יוסי, כפיגי הזה שהיא נתונה בגנה ומשקה כל הגנה.
והא ר' יהודה יש לו שני מקראות, ור' יוסי אין לו אלא מקרא אחד!

א"ר חנינא דצפורי:

חאיר הקב"ה עיניו של ר' יוסי ומצא לו מקרא אחד מכריע על גביו.

ואי זה?

זה: **וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה'.**

סימן שעב

כה אמר אדני אלוהים ביום רדתו שאולה -

א"ר לוי:

משל את הצדיקים בדירתן ואת הרשעים בדירתן.

הצדיקים בדירתן: במרעה טוב ארעה אותם ובהר מרום ישראל יהיה נויים.

ואת הרשעים בדירתן, שנאמר: כה אמר אדני אלוהים ביום רדתו שאולה האבלתי כסיתי עליו את תהום.

רבי יהודה אומר:

הובלתי, כתיב: אין עושים כסות לגיגית לא של כסף ולא של זהב ולא של נחושת ולא של ברזל ולא של עופרת, אלא של חרס.

למה?

שהיא מינו.

כך הרשעים, חשך, גיהינום חשך, תהום חשך, יבא חשך ויכסה חשך, שנאמר: **כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה.**

פרק לב

המשך סימן שעב

אז אשקיע מימיהם ונהרותם -

א"ר חנינא:

אין בן דוד בא, עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא, שנאמר: **אז אשקיע מימיהם ונהרותם.**

וכתיב בתריה: **ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל.**

בן אדם נהה על המון מצרים -

התחיל פרעה מתגאה ואמר: אני ארד אצלו.

א"ל: **ממי נעמת ממי את יפה?**

טוב אתה ממלך אשור או ממלך צור וצידון!?

רדה והשכבה את ערלים וגו' שם אשור וכל קהלה, עילם וכל המונה, משך תובל, שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה וגו' שמה נסיכי צפון.

באותה שעה היה פרעה רואה אותם ומתנחם, שנאמר: **אותם יראה פרעה ונחם.**

אמר לו הקב"ה: **אתה מתנחם, אני איני מתנחם ממה שעשית לבני: ולא נחם אלהים.**

ותהי ענונותם על עצמותם -

כל האוכל ושותה בתשעה באב עונותיו חקוקים על עצמותיו, שנאמר: **ותהי ענונותם וגו'.**

סימן שעג

שמה אדום מלכיה [וכל נשיאיה -

מלכיה] ולא כל מלכיה, פרט לאנטונינוס בן אסורירוס.

(שריה) [וכל נשיאיה] -

ולא כל שריה, פרט לקטיעא בר שלום.

קטיעא בר שלום מאי היא?

דההוא קיסר דהוה סגי להו ליהודאי.

א"ל לחשובי דמלכותא: **מי שעלתה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה, או יניחנה ויצטער?**

א"ל: יקטענה ויחיה.

א"ל קטיעא בר שלום: **חדא דלא מצית יכלת להו לכלהו, דכתיב: כי כארבע רוחות השמים**

פרשתי אתכם.

מאי קאמר?

אלימא דברדינהו בארבע רוחות.

בארבע מיבעי ליה?

אלא לומר לך, כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל.

ועוד קרו ליה מלכותא קטיעתא.

א"ל: מימר שפיר קאמרת, מיהו כל דזכי למלכא שדו ליה לקמוניא חלילא, כי קא נקטין ליה ואזלין.

א"ל ההיא מטרוניתא: **ווי ליה לספינתא דאזלא בלא מיכסא, נפל על רישיה דערלתיה, קטעא.**

אמר: **יהבית מכסא חלפית ועברית.**

כי קא שדו ליה, אמר: **כל נכסי לרבי עקיבא וחבריו, יצא ר' עקיבא ודרש: והיתה לאהרן ולבניו**

- מחצה לאהרן ומחצה לבניו.

יצאה בת קול ואמרה: **קטיעא בר שלום מזומן לחיי העולם הבא.**

בכה רבי ואמר: **יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים.**

פרק לג

המשך סימן שעג

בא אלי הפליט מירושלים -

זה מיכאל, והוא הגיד לאברהם שנשבה בן אחיו, שנאמר: **ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי.**

ולמה נקרא שמו פליט?

אלא בשעה שהפיל הקב"ה סמאל ממקום קדושתו, אחז בכנפיו של מיכאל ופלטו הקב"ה והצילו מידו, לפיכך נקרא שמו פליט.

בן אדם יושבי החרבות על אדמת ישראל אומרים לאמר אחד היה אברהם ויירש את הארץ -

ומה אברהם, שלא עבד אלא אלוה אחד ירש את הארץ, אנו שעובדין אלוהות הרבה, אינו דין שנירש הארץ!

רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר:

ומה אברהם, שלא היה לו אלא בן אחד והקריבו, ירש את הארץ, אנו שבנינו ובנותינו אנו מקריבים לאילים, אינו דין שנירש את הארץ!

ר' נחמיה אומר:

ומה אברהם, שלא היה לו במה להתלות ירש את הארץ, אני שיש לנו במה להתלות, אינו דין שנירש את הארץ!

רבי שמעון בן יוחאי אומר:

ומה אברהם, שלא נצטווה אלא (יד) מצווה יחידה ירש את הארץ, אנו שנצטוינו מצוות הרבה אינו דין שנירש את הארץ!

ומתשובה שיחזקאל משיבו את למד:

כה אמר אדני ה' על הדם תאכלו -

זה אבר מן החי.

ועיניכם תשא אל גלולכם -

זה אלילים.

ודם תשפכו -

כמשמעו.

עמדתם על חרבכם -

זה הדין וגזל.

עשיתם תועבה -

זה משכב זכר.

ואיש את אשת רעהו טמאתם -

זה גליוי עריות.

ומה מצוות שנצטוו בני נח לא עשיתם, ואתם אומרים נירש את הארץ?!

פרק לד

המשך סימן שעג

ואתם צאני צאן מרעיתי אדם אתם -

אמר ר' שמעון בן יוחאי:

קברי עובדי אלילים אינם מטמאין, שנאמר: **אדם אתם -** אתם קרויים אדם, ואין עובדים אלילים קרויים אדם.

סימן שעד

מה הצאן מתפרדת והרועה מכנסה, אף ישראל במדבר מתנחמים ובוכים ומתרעמים בכל שעה, שנאמר: **כמה ימרוהו במדבר**, ואעפ"כ לא נסתלקה מהם שכינה אלא נהגם כצאן, שנאמר: **ויסע כצאן עמו.**

דבר אחר:

למה כצאן?

מה הצאן משברת את האילנות ואעפ"כ אין בעליה מקפידין עליה, אף הקב"ה כן.

אם צאן למה אדם ואם אדם למה צאן?

אמר ר' יוחנן:

צאן לעונשים ואדם למתן שכר, אם הם חיבים נוהג בהם כצאן, כדי שלא יענשו, ואם עשו מצוות נוהג בהם כאדם, ליתן להם שכר.

דבר אחר:

כשם שהרועה זהיר בצאנו ביום ובלילה מפני הזאבים, כך היה הקב"ה זהיר בישראל, דכתיב:

לא ימיש עמוד הענן יומם.

וכן לעתיד לבא: **וסוכה תהיה לצל יומם.**

וכתיב: **נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן.**

פרק לה

המשך סימן שעד

אם לא דם שנאת ודם ירדפך -

ועשו היה שונא את הדם?

ר' לוי בש"ר חמא בר חנינא:

זה דם המילה.

ר' לוי בש"ר שמואל בר נחמני:

דם הבכורה וקרבתו.

ורבנן אמרין:

שנאת דם אדם בגופו.

פרק לו

המשך סימן שעד

ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו -

מה ראו לומר קבוץ גליות אחר מברך השנים?

דכתיב: ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל.

ושמעתי שאין ממנים זקנים בחוצה לארץ.

א"ר לוי:

ולא מקרא מלא הוא?

בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם - הא כל ישיבה שלך לא היא אלא על אדמתם.

כטומאת הנדה הייתה דרכם לפני -

מה נדה זו מטמאה ומטהרה, כך עתיד הקב"ה לטהר את ישראל, שנאמר: וזרקתי עליכם מים

טהורים וגו'.

דבר אחר:

כטומאת הנדה -

ולא כטומאת המת.

מת בבית אין כוהן גדול נכנס לשם, אבל נדה נכנס עמה בבית ויושב עמה על האצטבא (טו)

ובלבד שלא תהא מנדנדת.

כך אלו נמשלו ישראל לטומאת מת, אתה אומר אין השכינה חוזרת עליהם לעולם, אבל בנדה,

כשם שהכהן עמה בבית ואינו חושש, כך השכינה שורה על ישראל אע"פ שהם טמאים,

שנאמר: השכן אתם בתוך טומאתם:

ויבוא אל הגוים אשר באו שם -

(ברמז ל).

ויבוא אל הגוים -

לא היה קרא צריך למימר אלא **ויבאו** - כביכול את מוצא בשעה שגלו ישראל לבין העו"א, היה הקב"ה מחזר על פתחיהן לשמוע מה אומרים.

ומה היו אומרים?

אלהיהם של אומה הוא פרע מפרעה, מסיסרא ומסנחריב, ומכיוצא בהם. וחוזרים ואומרים: ולעולם כביכול הזקינו הדברים.

ומה היו אומרים, אם עם ה' אלה למה מארצו יצאו? (ברמז רס"ה):

וזרקתי עליכם מים טהורים -

א"ר עקיבא:

אשריכם ישראל! **מי מטהר אתכם? ולפני מי אתם מיטהרים?**

אביכם שבשמים, שנאמר: **וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.**

ואומר: **מקווה ישראל ה'.**

מה מקווה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל.

סימן שעה

דרש ר' עויא ואי תימא ר' יהושע בן לוי:

שבעה שמות יש לו ליצר הרע:

הקב"ה קראו רע: **כי יצר לב האדם רע מנעוריו.**

משה קראו ערל: **ומלתם את ערלת לבבכם.**

דוד קראו טמא, שנאמר: **לב טהור ברא לי אלוהים - מכלל דאיכא טמא.**

שלמה קראו שונא, שנאמר: **אם רעב שונאך האכילהו לחם.**

ישעיה קראו מכשול, שנאמר: **הרימו מכשול מדרך עמי.**

יחזקאל קראו אבן, שנאמר: **והסירותי את לב האבן מבשרכם.**

יואל קראו צפוני, שנאמר: **ואת הצפוני ארחיק מעליכם.**

ואת רוחי אתן בקרבכם -

וכתיב: **נקבה תסובב גבר** (כתוב למעלה ברמז שי"ז).

רבי חייא בר אבא אמר:

ואת רוחי אתן בקרבכם -

בעולם הזה היא נבזקת באחד מאבריה, אבל לעתיד לבא היא נבזקת בכל הגוף.

בעולם הזה: **ויפח באפיו נשמת חיים**, אבל לעתיד לבא בנשימה: **ואת רוחי אתן בקרבכם.**

וקראתי אל הדגן -

וכתיב: **כי קרא ה' לרעב** (כתוב ברמז רל"ב):

כצאן קדשים -

זו צאנו של יתרו, שהיה משה רועה ארבעים שנה במטה האותות, ולא שכלה אותם חית השדה, והם פרים ורבים הרבה מאד.

פרק לז

המשך סימן שעה

ויאמר אלי וגו' הנבא בן אדם וגו' ופחי בהרוגים האלה -

ר' יהושע אומר :

כשהביא נבוכדנאצר עלילות דברים על ישראל להרגם, העמיד צלם בבקעת דורא והוציא כרוז ואמר : כל מי שלא ישתחוה ישרף באש, וישראל לא בטחו בצל יוצרם ובאו הם ונשיהם ובנותיהם לאלילים, חוץ מדניאל חנניה מישאל ועזריה, ונתנו אותם לתוך כבשן האש וירד מיכאל והצילם.

אמר להם : הייתם יודעים שיש לכם אלוה, משזיב ומציל, **למה עזבתם אלהיכם והשתחוויתם לאלילים שאין בהם כח להציל?**

אלא כדרך שעשיתם בארצכם והחרבתם אותה, כך אתם רוצים לעשות בארץ הזאת להחריב אותה, וצוה ונהרגו כולם, שנאמר : **ויאמר אלי הנבא וגו' בן אדם וגו' ופחי בהרוגים האלה וגו'.**

ר' פנחס אומר :

לאחר עשרים שנה שנהרגו הרוגי בבל, שרתה רוח הקדש על יחזקאל והוציאו לבקעת דורא והראהו עצמות יבשות הרבה מאד.

א"ל : **בן אדם מה אתה רואה?**

א"ל : עצמות יבשות.

א"ל : **יש בי כח להחיותם או לאו?**

א"ל : **ה' אלוהים אתה ידעת.**

ולפי שלא האמין לא נקברו עצמותיו בארץ טהורה, (טז) כמא דאת אמר : **ואתה על (ארץ)**

[אדמה] טמאה תמות.

א"ל : **הנבא על העצמות.**

אמר לפניו : רבש"ע, מה הנבואה מביאה בשר וגידים, שאכלו מהם חיה ועוף, שמתו בארץ אחרת?

מיד הקב"ה השמיע קולו מבין שני הכרובים ורעשה הארץ, שנאמר : **ויהי קול כהנבאי והנה רעש ותקרבו עצמות עצם אל עצמו.**

ר' יהושע בן קרחה אומר :

ירד עליהם טל תחיית המתים מן השמים, כמעין שהוא נובע, כך היו המים נובעים עליהם גידים.

אמר: **הנבא אל הרוח**, שנאמר: **מארבע רוחות בואי הרוח ופחי** - ופתחו אוצרות נשמות והחזירו להם כל רוח ורוח לגוף בשר.
כתיב במצרים: **וירבו ויעצמו במאד מאד** - מה להלן שישים רבוא, אף מתים שהחיה יחזקאל שישים רבוא, וכלם עמדו על רגליהם חוץ מאיש אחד.
א"ל: **בנשך נתן ותרבית לקח וחי חיה לא יחיה**.
באותה שעה היו ישראל יושבים ובוכים:
היינו מקוים להקבץ עם כל בית ישראל, ועכשו נגזרנו לנו!
היינו מקוים לאור, ובא חשך!
היינו מקוים לעמוד עם כל ישראל לתחיית המתים, עכשיו אבדה תקותנו!
באותה שעה אמר הקב"ה לנביא: **חי אני שאני מעמיד אתכם בתחיית המתים ומקבץ אתכם עם כל ישראל**, שנאמר: **הנה אני פותח את קברותיכם**.

סימן שְׁעוֹ

הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא **דרב נחמן בר יצחק**, נחר בהו **רב אחא בר יאשיה**.
אמרו ליה **לרב נחמן**:
נחר בן גברא.
אתא א"ל: **מנו מר?**
א"ל: **אנא אחי בר יאשיה**.
א"ל: **ולאו אמר רב מרי: עתידי צדיקי דהוו עפרא?**
א"ל: **ומנו מרי?**
דלא ידענא ליה, א"ל: **והא קרא כתיב וישוב (אל העפר) [העפר אל הארץ]**.
א"ל: **דקרייך קהלת לא אקרייך משלי, דכתיב: ורקב עצמות קנאה - מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין, מי שאין בלבו קנאה אין עצמותיו מרקיבין.**
חזייה דאית ביה מששא, א"ל: **ליקום מר לגו ביתא**.
אמר ליה: **גלית אדעתך דאפילו נביאי לא איקרי לך, דכתיב: וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם וגו'.**
א"ל: **והכתיב: כי עפר אתה ואל עפר תשוב!?**
א"ל: **ההיא שעה אחת קודם תחיית המתים**.

תניא, ר"א אומר:

מתים שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו.

מה שירה אמרו?

ה' ממית בצדקו ומחיה ברחמים רבים.

ר' יהושע אומר:

שירה זו אמרו: **ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל.**

ר' יהודה אומר:

אמת משל היה.

א"ל ר' נחמיה:

אם אמת למה משל ואם משל למה אמת?

אלא באמת משל היה.

ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר:

מתים שהחיה יחזקאל הלכו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות.

עמד ר' יהודה בן בתירא על רגליו ואמר:

אני מבני בניהם והללו תפלין שהניח לי אבי אבא מהם.

ומאן נינהו המתים שהחיה יחזקאל?

אמר רב:

אלו בני אדם שמנו לקץ וטעו, שנאמר: **ובני אפרים שותלח בנו וגו' והרגום אנשי גת הנולדים בארץ כי ירדו לקחת את מקניהם ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו (כל) אחיו לנחמו.**

ושמואל אמר:

אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים, שנאמר: **ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה בית ישראל המה וגו'.**

ר' ירמיה בר אבא אמר:

אלו בני אדם שאין בהם לחלוחית מצווה, שנאמר: **העצמות היבשות שמעו דבר ה'.**

ר' יצחק אמר:

אלו בני אדם שחיפו את ההיכל כלו בשקצים ורמשים, שנאמר: **ואבא ואראה והנה כל תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית ישראל.**
וכתיב התם: **והעבירני עליהם סביב סביב.**

רב יעקב אמר:

אלו מתים שבבקעת דורא.

דאמר ר' יוחנן:

מנהר אשל עד רבתי בקעת דורא היא, שבשעה שהגלה נבוכדנאצר את ישראל, היו בהם בחורים שהיו מגנין את החמה ביפים, והיו כשדיות רואות אותם ושופעות דם זיבה. אמרו לבעליהם ובעליהם למלך, וצוה המלך והרגום, והיו עדין שופעות דם זיבות וצוה המלך ורמסום.

שנו רבותינו:

בשעה שהפיל נבוכדנאצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה בתוך כבשן האש, א"ל הקב"ה ליחזקאל: לך והחיה מתים בבקעת דורא! באו עצמות וטפחו לו לאותו רשע על פניו, אמר: **מה טיבן של אלו?** א"ל: חבריהם של אלו מחיים מתים בבקעת דורא. פתח ואמר: אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין.

א"ר יצחק:

יוצק סיד רותח לתוך פיו של אותו רשע, שאלמלי לא בא מלאך וסטרו על פיו, בקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים.

בן אדם התחינה העצמות -

(כתוב ברמז רמ"ד):

סימן שעז

וראיתי והנה עליהם גידים -

בית שמאי ובית הלל,

בית שמאי אומרים:

לא כשם שיצירתו בעולם הזה יצירתו לעולם הבא.

בעולם הזה מתחיל בעור ובשר וגומר בגידים ועצמות, אבל לעתיד לבא מתחיל בגידים ועצמות וגומר בעור ובשר, שכן הוא אומר במתי יחזקאל: **וראיתי והנה עליהם גידים ובשר עלה ויקרם ויקרם עליהם עור.**

א"ר יוחנן:

אין מביאין ראיה ממתי יחזקאל.

ולמה היו מתי יחזקאל דומים?

לזה שהוא נכנס במרחץ, מה שהוא פושט ראשון הוא לובש אחרון.

ובית הלל אומרים:

כשם שיצירתו בעוה"ז כך יצירתו לעוה"ב, שכן איוב הוא אומר: **הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני -** התכתני אין כתיב כאן, קפאתני אין כתיב כאן, עור ובשר הלבשתני אין כתיב כאן, ועצמות וגידים סוככתני אין כתיב כאן, אלא **תתיכני, תקפיאני, תלבישני, תסוככני.**

פרק לח

המשך סימן שעז

כה אמר אדני ה' האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל הנבאים בימים ההם שנים -

אל תקרי שְׁנַיִם אלא שְׁנַיִם, אלו הם שני נביאים שנתנבאו בפרק אחד נבואה אחת, הוי אומר: אלו אלדד ומידד, וכל הנביאים נתנבאו ופסקו והם נתנבאו ולא פסקו, שנאמר: **מתנבאים במחנה** - עדין מתנבאים והולכים.

דא"ר שמעון:

וישארו שני אנשים במחנה - במחנה נשתיירו, בשעה שאמר הקב"ה למשה: **אספה לי שבעים איש**, אמרו אלדד ומידד, הם אינם רואיים לאותה גדולה. א"ל הקב"ה: הואיל ומעטתם עצמכם, הריני מוסיף גדולה על גדולתכם, שכל הנביאים נתנבאו ופסקו והם נתנבאו ולא פסקו.

ומה נבואה נתנבאו?

משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ.

אבא חנן משום ר' אליעזר אומר:

על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאים, עלי שליו עלי שליו.

רב נחמן אמר:

על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאים, שנאמר: **כה אמר אדני ה' האתה הוא אשר דברתי בימים וגו' שנים** - אל תקרי שנים אלא שנים.

ביום בוא גוג על אדמת ישראל -

אר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא:

כל המקיים שלוש סעודות בשבת נצול משלש פורעניות:

מחבלו של משיח,

מדינה של גיהנם,

ממלחמת גוג ומגוג,

מחבלי של משיח, כתיב הכא: **יום**.

וכתיב התם: **הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה'.**

מדינה של גיהנם, כתיב הכא: **יום**.

וכתיב התם: **יום עברה היום ההוא.**

ממלחמת גוג ומגוג, כתיב הכא: **יום**.

וכתיב התם: **ביום בוא גוג.**

סימן שעח

ונשפטתי אתו בדבר ובדם -

א"ר שמעון בן יוחאי:

אין שמו של הקב"ה מתגדל בעולם, אלא כשהוא עושה משפט ברשעים, ואית לך קריין סגיאין:
ונשפטתי אתו בדבר ובדם, ואח"כ והתגדלתי והתקדשתי.

שמה שבר רשפי קשת מגן וחרב -

אחריו מהו אומר?

נודע ביהודה אלוהים בישראל גדול שמו.

ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'.

ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים וגו'.

כה אמר ה' יגיע מצרים וסחר כוש.

אחריו מהו אומר?

אתה אל מסתתר.

ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו.

לכן הנני מודיעם בפעם הזאת וגו'.

ויגבה ה' צבאות במשפט וגו'.

פרק לט

סימן שעט

הנה באה ונהיתה -

(כתוב ברמז מ"ג):

ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר בישראל -

אמר הקב"ה לשם: את כסית ערייתא דאבוך, חייך, שאני פורעה להם, שנאמר: באדין גבריא

אליך כפיתו בסרבליהון פטישיהון.

ר' יודן ור' הונא

ר' יודן אמר:

בגוליהון.

ר' הונא אמר:

במיקסיהון.

וכתיב: ותחת כבודו יקד - (יז) ולא כבודו ממש.

וכן בני אהרן: וישאום בכתנותם.

אמר הקב"ה ליפת: את כסית ערייתא דאבוך, חייך, שאני פורעה לך, שנאמר: ביום ההוא אתן

לגוג מקום שם קבר.

אמר הקב"ה לחם: את בזית ערייתא דאבוך, חייד, שאני פורעה לך, שנאמר: **כן ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שת ערות מצרים.**

סימן שפ

בן אדם וגו' אמור לצפור כל כנף -

זה שאמר הכתוב: **דרשו מעל ספר ה' וקראו וגו'.**

אמר רבי:

ומה אם להסגר בתבה י"ב חדש היו באים מאליהם, שנאמר: **והבאים זכר ונקבה מכל בשר באו -** מובאים אין כתיב כאן, אלא **והבאים -** מאליהם היו באים. להפטם מבשר גבורים על אחת כמה וכמה, הה"ד: **בן אדם וגו' אמור לצפור כל כנף ולכל חית השדה הקבצו ובאו האספו מסביב על זבחי אשר אני זובח לכם זבח גדול על הרי ישראל ואכלתם בשר ושתייתם דם. בשר גבורים תאכלו ודם נשיאי הארץ תשתו אילים כרים ועתודים פרים מריאי בשן כלם:**

פרק מ

המשך סימן שפ

בעשרים וחמש שנה לגלותנו -

נמצאת אומר: י"ז יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ עד שיצאו, ואי אתה יכול לומר, משנכנסו מנו, שאם אתה אומר כן, נמצא בית חרב בתחלת היובל ואי אתה מוצא י"ד שנה אחרי אשר הוכתה העיר, אלא צא מהם שבע שכבשו ושבע שחלקו (כתוב ברמז כ"ג):

רבי יוסי אומר:

מגלגלין זכות ליום זכאי.

בראשונה חרב הבית במוצאי שביעית, ומי משכחת לה, והא כתיב: **בעשרים וחמש שנה**

לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר.

אי זו היא שנה שראש השנה שלה בעשור?

הוי אומר: זה יובל.

ואי סלקא דעתך חד בשבוע חרוב, מחד בשבוע לחד בשבוע תמני, לחד בשבוע אחרינא (חמש

סר הוי הני) חמש סרי הויין?

כי קא מני לבר משתא דגלו בה.:

בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך לכל אשר אני מראה אותך וגו' -

ושמת לבך למבוא הבית לכל מוצאי המקדש וגו'.

והלא דברים קל וחומר:

ומה בית המקדש שנראה בעינים ונמדד ביד, צריך שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים, דברי תורה שהם כהררים התלויים בשערה, על אחת כמה וכמה.

ובידו חבל מדה -

א"ר יושע בן חנניה:

אין לך דבר שיפה למדידה יותר משלשלאות של ברזל, אבל מה אעשה, שהרי אמרה תורה: **ובידו חבל מדה**. והכתיב: **וביד האיש קנה המדה** (יח) ההוא לתרעי.

וחלונות אטומות -

(ברמז קפ"ב):

פרק מא

המשך סימן שפ

הצלעות צלע אל צלע שלוש ושלשים פעמים -

א"ר לוי, ואי תימא רב פפי משום ר' יהושע דסיכנין:

אם שלוש ירושלים הויא, כל אחת ואחת שלשים מדורות יש בה למעלה.
ואם שלשים ירושלים הויא, כל אחת ואחת הויא בה שלושה מדורות למעלה.

ורחבה ונסבה למעלה -

(כתוב ברמז תפ"ב):

המזבח עץ שלוש אמות גבוה וארכו שתים אמו ומקצעותיו לו וארכו וקירותיו עץ וידבר אלי זה

השלחן אשר לפני ה' -

פתח במזבח וסיים בשלחן.

ר' יוחנן ור' אליעזר דאמרי תרויהו:

בזמן שבית המקדש קיים, מזבח מכפר על ישראל, עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו, והמאריך על שלחנו מאריכין לו ימיו ושנותיו, דילמא אתא עניא ויהיב ליה ריפתא.

רבי שמעון אומר:

שלושה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: **כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום**, אבל אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר: **וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.**

וצלעות הבית והעבים -

צלעות הבית - אלו מלטסין,

והעובים - אלו המרישות.

פרק מב

המשך סימן שפ

ויוציאני אל החצר החיצונה -

עזרת נשים הייתה ארץ קל"ה על רוחב קל"ה וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה של ארבעים ארבעים אמה ולא היו מקורות, וכך הם עתידים להיות, שנאמר: **ויוציאני אל החצר החיצונה ויעבירני אל ארבע מקצועי החצר.** בארבע מקצועי החצר חצרות קטורות - ואין קטורות אלא שלא היו מקורות.

ומה היו משמשות?

דרומית מזרחית - היא הייתה לשכת נזירים, שהם מבשלים את שלמיהם ומגלחים את שערם ומשלחים תחת הדוד.

מזרחית צפונית - הייתה לשכת דיר העצים, ששם כוהנים בעלי מומין מתלעין בעצים וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול לגבי מזבח.

צפונית מערבית - היא הייתה לשכת המצורעים.

מערבית דרומית -

א"ר אליעזר בן יעקב:

שכחתי מה הייתה משמשת.

אבא שאול אומר:

שם היו נותנין שמן והיא הייתה נקראת לשכת בית שמניא.

ולבשו בגדים אחרים -

ת"ר: ופשט וגו' ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן -

שומע אני כדרך שפושט ביום הכפורים בגדי קדש ולובש בגדי חול?

תלמוד לומר: **ופשט ולבש בגדים אחרים.**

מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט, מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש.

אי"כ מה ת"ל אחרים?

פחותים מהם.

ר' אליעזר אומר:

אחרים והוציא -

לימד על כוהנים בעלי מומין שכשרים להוצאת דשן.

אמר מר :

אחרים - פחותים מהם.

כדתנא דבי רבי ישמעאל:

בגדים שבשל בהם קדרה לרבו, אל ימזוג בהם כוס לרבו.

פרק מג

סימן שפב

והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים -

ר"ש בן יהוצדק שאל את ר' שמואל בר נחמני:

א"ל: בשביל ששמעתי עליך שאתה בעל הגדה מהיכן נבראת האורה?

א"ל: מלמד שנתעטף הקב"ה בשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו, אמרה לו בלחשה.

א"ל: מקרא מלא הוא: עוטה אור כשלמה ואת אמר בלחשה!?

א"ל: כשם ששמעתי בלחשה, כך אמרתיה בלחשה.

א"ר ברכיה:

אלולא שדרשה ר' יצחק, אי אפשר מימרינייה.

מקמי כן מה הווי אמרין?

ר' ברכיה בשם ר' יצחק אמר:

ממקום בית המקדש נבראת האורה, הה"ד: **כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול**

מים רבים והארץ האירה מכבודו - ואין כבוד אלא בית המקדש, שנאמר: **כסא כבוד מרום**

מראשון מקום מקדשנו.

והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים -

וכי מי נתן קול במים לא הוא!?

אלא הרי אנו מכנים אותו לבריותיו, כדי לשכך את האזן, מה שהיא יכולה לשמוע.

כיוצא בו: **אריה שאג מי לא יירא -** וכי מי נתן כח בארי לא הוא!?

אלא הרי אנו מכנים אותו לבריותיו, כדי לשכך את האזן מה שהיא יכולה לשמוע.

אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית -

בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונתו ומוצאיו, אמר הקב"ה: **הגד את**

בית ישראל את הבית.

א"ל יחזקאל: מרי, וכי עכשיו הם בונים, שאמרת: וישמרו את כל צורתו וגו' ועשו אותם!?

א"ל: לאו, אע"פ שאינם עושים אותו עכשיו, יהו קורים בצור הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבנינו הם עסוקים.

שמואל אמר:

ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית -

וכי יש צורת הבית?

אלא אמר הקב"ה: הואיל ואתם מתעסקים בו כאלו אתם בונים בו.

ואלה מדות המזבח באמות אמה וטופח -

ר' מאיר אומר:

כל אמות שהיו במקדש בינונים, חוץ ממזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד.

ור' יהודה אומר:

אמת בנין שישה טפחים ושל כלים חמשה.

א"ר יוחנן:

ושניהם מקרא אחד דרשו: **ואלה מדות המזבח באמות אמה וטופח וחק האמה ואמה**

רוחב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וזה גב המזבח -

חק האמה -

זה היסוד.

אמה רוחב -

זה סובב.

וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד -

אלו קרנות.

וזה גב המזבח -

זה מזבח הזהב.

ר' מאיר סבר:

זהו באמה בת חמישה, הא כל אמות הכלים באמת בת ששה.

ור' יהודה סבר:

כזה יהיו כל אמות הכלים כו' אלא חיק האמה בגובהה אמה רוחב (כגובה) גבולה אל

שפתה סביב (גבהה), לא שנא הכי, ולא שנא הכי **מזבח כמה הוה?**

חמשין ותמניא.

פלגיה דמזבח כמה הוה?

עשרים ותשעה, מקרנות ועד סובב עשרים ותלתא.

כמה בציר לפלגיה דמזבח?

שיתא.

ותנן:

אם עשה מרגליו ולמטה אפילו אמה אחת כשרה.

דיקא נמי (דקתני) [דכתיב] **וחיק האמה ואמה רוחב** שמע מנה.

ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים -

תנן התם:

כל המנחות יש להם מעשה כלי בפנים.

שאלו את רבי:

מנין?

א"ל: הרי הוא אומר: **ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת החטאת אשר יאפו את המנחה -** מנחה דומיא דחטאת ואשם, מה חטאת ואשם טעונין כלי, אף מנחה נמי טעונה כלי.

השער הזה יהיה סגור -

(ברמז קפ"ב):

פרק מד

המשך סימן שפב

בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר -

ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא:

כל הכהנים ששמשו בימי צדקיה ערלים היו, שנאמר: **בהביאכם וגו' ערלי לב וערלי בשר.** וכן הוא אומר: **טומאתה בשוליה בשפוליה.**

כל בן נכר ערל לב וערל בשר -

א"ר חסדא:

דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו: **כל בן נכר ערל לב וערל בשר.**

ומקמי יחזקאל מנא לן?

גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

ומנא לן דמחלי עבודה?

דכתיב: **בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר וגו' לחללו את ביתי.**

תנו רבנן:

כל בן נכר יכול בן נכר ממש?

תלמוד לומר: **ערל לב.**

אם כן מה ת"ל בן נכר?

שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים.

ואין לי אלא ערלי לב, ערלי בשר מנין?

תלמוד לומר: **וערל בשר.**

וצריכי, דאי כתב רחמנא **ערל בשר**, משום דמאיס, אבל **בן נכר** דלא מאיס אימא לא.
ואי כתב רחמנא: **בן נכר**, משום דאין לבו לשמים, אבל **ערל בשר** לבו לשמים אימא לא,
צריכא.

בד -

שיהיו של בוץ.

רבינא אמר מהכא:

פארי פשתים.

א"ל רבינא לרב אשי:

והא עד דלא אתא יחזקאל מנא לן?

וליטעמיד, **הא דא"ר חסדא:**

דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו וכו' אלא גמרא גמירי לה, הכא נמי גמרא גמירי לה ואתא
יחזקאל ואסמכה אקרא.

לא יחגרו ביזע -

לא יחגרו במקום שמזיעים.

כדתניא:

כשהם חוגרים אין חוגרים לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם, אלא כנגד אצילי
ידיהם.

סימן שפג

וראשם לא יגלחו -

שנו רבותינו:

מלך מסתפר בכל יום, כוהן גדול מערב שבת לערב שבת, כוהן הדיוט אחד לשלשים יום.

מנלן?

אתיא **פרע פרע** מנזיר.

כתיב הכא: **וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו.**

וכתיב התם: **גדל פרע שער ראשו.**

מה להלן שלשים יום, אף כאן שלשים יום וכו'.

תנן:

אלו הם שבמיתה: שתויי יין ופרועי ראש.

בשלמא שתויי יין, דכתיב: **יין ושכר אל תשת.**

אלא פרועי ראש מנא לן?

דאיתקש לתשווי יין, דכתיב: **וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו.**

וכתיב: **ויין לא ישתו וגו' בבואם אל החצר הפנימית.**

מה שתויי יין במיתה, אף פרועי ראש במיתה.

ומינה מה שתויי יין מחלי עבודה, אף פרועי ראש מחלי עבודה:

כסום יכסמו את ראשיהם -

תאנה: ראשו של זה בצד עקרו של זה, כמין תספורת של בן אלעשא.

תניא, אמר רבי:

לא לחנם פזר בן אלעשא את מעותיו, אלא להראות בו תספורת של כוהן גדול.

ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולות וגו' -

אמר רבה לרב נחמן:

האי קרא רישא בכהן גדול וסיפא בכהן הדיוט?

אמר ליה: אין.

וכתיב קרא הכי?

אמר ליה: אין, דכתיב: **ונר אלוהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל ה'.**

והלא אין ישיבה בעזרה, אלא למלכי בית דוד בלבד?

אלא נר אלוהים טרם יכבה בהיכל ה' ושמואל שוכב במקומו.

כי אם בתולות מזרע בית ישראל -

רבי יהודה סבר:

עד דאיכא כל זרע מישראל.

ור' אליעזר סבר:

מזרע ואפילו במקצת זרע.

ור' יוסי סבר:

מי שנזרעו בישראל.

ו' שמעון סבר :

מי שנזרעו בתוליה בישראל.

וכלם מקרא אחד דרשו : **והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו.**

מכהן אין, מישראל לא?

הכי קאמר : **מכהן יקחו -** משאר כוהנים יקחו, מן המשיאים לכהונה יקחו.

ר' יהודה לטעמיה דא"ר יהודה :

בת גר זכר כבת חלל זכר, וכל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו.

כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים -

כוהנים הוא דלא אכלי, הא ישראל אכלי?

א"ר יוחנן :

פרשה זו אליהו עתיד לדרשה.

רבינא אמר :

כוהנים איצטריכא ליה, סלקא דעתך דאמינא, הואיל ואישתרי מליקה לגבייהו משתרי נמי נבלה וטרפה, קא משמע לן.

וביום בואו אל הקדש וגו' יקריב חטאתו -

מצורע מהו שישלח קרבנותיו?

תא שמע : **ואחרי טהרתו -** אחרי פרישתו מן המת.

שבעת ימים יספרו לו -

אלו שבעת ימי ספרו.

וביום בואו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו -

זה עשירית האיפה שלו, **דברי ר' יהודה.**

ר' שמעון אומר :

ביום בואו יקריב -

בזמן שהוא ראוי לביאה ראוי להקרבה ולא בזמן שאין ראוי לביאה.

פרק מה

המשך סימן שפג

השקל עשרים גרה וגו' חמישה ועשרים שקלים וגו' המנה יהיה לכם -

מנה מאתן וארבעים הויין?

א"ר חסדא:

מנה של קדש כפול היה ושמע מנה : מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר על שתות, שמע מנה שתותא מלבד שמע מנה.

תניא:

עשרים גרה השקל.

למדנו לשקל שהוא עשרים גרה.

מנין שאם רצה להוסיף יוסיף?

ת"ל: יהיה.

יכול שאם רצה לפחות יפחות?

ת"ל: הוא.

ושה אחת מן הצאן -

שה -

ולא הבכור.

אחת -

ולא מעשר.

מן הצאן -

ולא פלגס.

מן המאתים -

ממותר מאתים שנשתיירו בבור.

מכאן לערלה שבטלה במאתים.

ממשקה ישראל -

מן המותר לישראל.

מכאן אמרו: אין מביאים נסכים מן הטבל.

יכול לא יביא מן המוקצה?

אמרת: מה טבל מיוחד שאיסור גופו גרם לו, אף כל שאיסור גופו גרם לו, יצא איסור מוקצה

שאיין איסור גופו גרם לו, אלא איסור אחר גרם לו.

ממשקה ישראל -

תנו רבנן:

כשהוא אומר: **בן הבקר** למטה שאין ת"ל להוציא את הטרפה, וטרפה מהכא נפקא, מהתם

נפקא: **ממשקה ישראל.**

מן המותר לישראל?

צריכי, דאי ממשקה ישראל הוה אמינא למעוטי היכא דלא הייתה לה שעת הכושר דומיא דערלה וכלאי הכרם, אבל הייתה לה שעת הכושר אימא תתכשר, כתב רחמנא: **כל אשר יעבור תחת השבט.**

ואי כתב רחמנא: **כל אשר יעבור** - הוה אמינא למעוטי היכא דנטרפה ואחר כך הקדישה דומיא דמעשר, אבל הקדישה ולבסוף נטרפה דבעידנא דאיקדשה הויה חזיא אימא תתכשר, צריכא.

בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש -

חטאת עולה היא?

א"ר יוחנן:

פרשה זו אליהו ז"ל עתיד לדרשה.

רב אשי אמר:

מלואים הקריבו בימי עזרא, כדרך שהקריבו בימי משה.

וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שוגה ומפתי -

א"ר יוחנן:

אלו שבעה שבטים שחטאו, אע"פ שאינו רובו של קהל מביאין פר לחטאת.

חדש -

שחדשו ואמרו: חלב מותר.

מאיש שוגה ומפתי -

מלמד, שאין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.

א"ר יהודה אמר רב:

ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה בן גרון שמו, שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל, שהיו דבריו סותרים ד"ת.

מה עשה?

העלו לו שלוש מאות גרבי שמן וישב בעליה ודרש כו':

ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה גו' -

אמר ר' שמעון:

וכי מידת פרים ואילים אחת הן?

אלא שאם היו לו פרים מרובים ולא היו להם נסכים, יביאו פר אחד ונסכיו ואל יקריבו כולם בלא נסכים, ואם היו להם אילים מרובים ולא היה להם איפתן, יביאו איל אחד ואיפתו ואל יביאו כולם בלא איפות.

רבי אלעזר בן חנניה, בן חזקיה, בן גרון אומר:

איפה לפר ואיפה לאיל ואיפה לכבש -

וכי מידת פרים וכבשים ואילים אחת היא, והלא כבר נאמר שלושה עשרונים לפר ושני

עשרונים לאיל ועשרון לכבש?

אלא מלמד, שאיפה גדולה ואיפה קטנה קרויה איפה.

ששית האיפה מחמר החטים -

שיעור תרומה עין יפה - אחד מארבעים.

כתיב: **ששית האיפה מחמר החטים וששיתם האיפה מחמר השעורים.**

יכול יתרום בחטים אחד מששים בשעורים אחד משלשים?

תלמוד לומר: **וכל תרומה -** שיהו כל התרומות שוות.

שמואל אמר:

תן ששית על ששיתם ונמצאת תורם אחד מארבעים.

בינונית - אחד מחמשים.

א"ר לוי:

כתיב: **וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים -** כל מה שאתה אוחז ממקום אחר

היה כזה, מה זה אחד מחמשים, אף מה שתאחז ממקום אחר אחד מחמשים.

והרעה - אחד מששים, דכתיב: וששיתם האיפה מחמר השעורים (פירוש, חומר = כור, כור =

שלוש סאה, והאיפה = שלוש סאין. נמצא ששית האיפה = חצי סאה, וחצי סאה מכור של

חטים, היינו אחד מששים והוא עין רעה.

ועין יפה דורש שמואל:

תן ששית על ששיתם -

דששיתם, משמע שתי ששיות, וכשאתה נותן זה על זה ובאת לצרף החמרים והששיות, הרי

שלוש ששיות משני חמרים, דהיינו סאה וחצי סאה מששים סאים, וזהו **אחד מארבעים לעין**

יפה.

ובינונית אחד מחמשים - מקרא דר' לוי. אלו דברי בית הלל.

ובית שמאי אומרים:

עין יפה אחד משלשים,

בינונית אחד מארבעים,

עין רעה אחד מחמשים,

ומוקמי **וששיתם -** שתי ששיות סאה משלשים סאין, ובינונית מדרשא דשמואל: תן ששית על

ששיותם, ועין רעה מקרא דר' לוי ע"כ):

פרק מו

המשך סימן שפג

ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים -

א"ר חלבו א"ר הונא:

הנכנס לבית הכנסת להתפלל מצווה לעשות קפנדריא, שנאמר: **ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחון (יבא) [יצא] דרך שער נגב. כה אמר אדני ה' שער החצר הפנימית וגו' יהיה סגור.**

ר' אליעזר אומר:

שערים שטבעו בארץ עתידיים לעלות להתחדש, כל אחד ואחד במקומו ושער החצר הפנימית הפונה קדים ששת ימי המעשה יהיה סגור. וביום השבת הם נפתחים מאליהם ויודעים כל העם שבא יום השבת. וכן בר"ח יהיו ישראל עומדים ורואים את הדלתות נפתחות מאליהן ויודעין שבאותה שעה עלתה הלבנה ומקדשין את החדש בעליונים.

פרק מז

המשך סימן שפג

וימד אלף באמה וגו' ויעבירני [במים] מי [מתנים] [אפסים] -

ר' פנחס אומר:

מי הבאר עתידיים לעלות מתחת מפתן הבית ומפכין ונובעין ויצאין לייב נחלים, כנגד י"ב שבטים:

שלושה כלפי דרום לעבור בהם עד השוקים.

ושלשה כלפי מערב לעבור בהם עד ברכים.

ושלשה כלפי צפון לעבור בהם עד מתנים.

שלושה כלפי מזרח לעבור בהם עד הצוואר, (ית) שהצואר אפס לגוף, שנאמר: **במים מי אפסים**

- ויורדים לנחל קדרון ומתגאין למעלה למעלה נחל אשר לא יכל אדם לעבר, שנאמר: **כי גאו**

המים מי שחו - מהם נמשכים ויורדים על ערבות יריחו, שנאמר: **וירדו אל הערבה -** וכל שדה

ווכרם שאינה עושה פירות משקה אתם הם עושים, שנאמר: **כי בא שמה המים האלה -** נכנסין

לים והם מוציאים אותם, שנאמר: **ובאו הימה וגו' ונרפאו המים -** וכל אדם שהוא חולה או

מוכה שחין, רוחץ מן המים ומתרפא, שנאמר: **ועלהו לתרופה.**

וימד אלף (אמה) ויעבירני מי מתנים -

מכאן שמותר לעבור עד מתנים. מכאן ואילך עד, **אשר לא יעבור.**

יכול יעבור בשחי?

תלמוד לומר: **כי גאו המים מי שחו.**

מהו מי שחו?

שייטא, שכן בבבל קורין לשייטא שחיא.

יכול יעבירונו בבורני קטנה?

תלמוד לומר: **וצי אדיר לא יעברנו.**

מאי משמע?

כדמתרגם רב יוסף: לא תיזיל ביה בספינת צידין ובורני רבתא לא תגוזינה.

א"ר יהודה:

אף מלאך המות אין לו רשות לעבור שם.

כתיב הכא: **בל תלך בו אני שיט.**

וכתיב התם: **משוט בארץ ומהתהלך בה.**

א"ר פנחס בשם ר' הונא צפורהא:

מעין היוצא מבית קדש הקדשים, בתחלה דומה לקרני חגבים,

כיון שהגיע לפתח האולם דומה לחוט של שתי,

כיון שהגיע לפתח ההיכל דומה לחוט של ערב,

כיון שהגיע לפתח העזרה נעשה כפי פך קטן.

תנא דבי ר' אליעזר בן יעקב:

מים מפכין עתידין לצאת מתחת מפתן הבית, מכאן ואילך מתגבר ועולה, כיון שמגיע לפתח

בית דוד, נעשה כנחל שוטף, שבו רוחצין זבים וזבות נדות ויולדות, שנאמר: **ביום ההוא יהיה**

מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנדה.

ולאן הולכים?

לים הגדול ולימה של טבריה ולימה של סדום כדי לרפאות את מימיו, שנאמר: **ויאמר אלי**

המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה -

זה ימה של סדום.

וירדו על הערבה -

זה ימה של טבריה.

ובאו הימה וגו' המוצאים ונרפאו המים -

זה הים הגדול.

ואומר: **והיה כל נפש חיה אשר ישרוץ אל כל אשר יבאו שם נחלים יהיה.**

והיה ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנדה.

מכאן ואילך מי תערובות הן, כשרים לנדה (יט) ופסולים לחטאת.

ויאמר אלי המים האלה היוצאים אל הגלילה הקדמונה -

זה ימה של סבכי.

וירדו על הערבה -

זה ימה של טבריה.

ובאו הימה -

זה ים המלח.

אל הימה המוציאים -

זה ים הגדול.

ולמה נקרא שמו המוצאים?

על שני פעמים שיצאו, בראשונה עד קלבריא, בשניה עד כיפי ברבריא.

ר' אחא אומר:

בראשונה עד כיפי ברבריא, בשניה עד עכו ועד יפו, שנאמר: **עד פה תבא ולא תוסיף וגו' כ'ו.**

ניחא ימא רבא וימא דמילחא (כ) בשביל למתקן,

ימא דטבריא וימא דסבכי כדי להרבות דגתן.

כתיב: ולא ירפאו (המים) ואת אמרת: [ונרפאו המים]!?

אלא מקום היה (כא) ושמה נרפאו.

לחדשיו יבכר -

תניא, ר' יהודה אומר:

לפי שבעולם הזה תבואה עושה לששה חדשים ואילן עושה לשנים עשר חדש, אבל לעתיד לבא

תבואה עושה לחדש אחד ואילן עושה לשני חדשים.

מה טעם?

לחדשיו יבכר.

ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל -

יתיב ר' ירמיה קמיה דרבי זירא ויתיב וקאמר:

עתיד הקב"ה להוציא מבית קדש הקדשים נהר ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים, שנאמר:

ועל הנחל יעלה וגו' ועלהו לתרופה.

איתמר, חזקיה אמר:

להתיר פה של אלמים.

בר קפרא אמר:

להתיר פה של עקרות.

ור' יוחנן אמר:

לתרפיון ממש.

מאי לתרופה?

אמר ר' שמואל בר נחמני:

לתאר פנים של בעלי פה, **כדדריש ר' יהודה בר' סימון:**

כל המשחיר פניו על דברי תורה בעוה"ז, הקב"ה מבהיק פניו לעוה"ב, שנאמר: **מראהו כלבנון**

בחור כארזים.

פרק מח

המשך סימן שפג

מפאת צפון עד פאת ים דן אחד יהודה אחד אשר אחד, ועד גבול ים מפאת קדים עד פאת ים

יהודה אחד, ועל גבול יהודה מפאת קדים ועד ים מנשה אחד -

מה ת"ל יהודה אחד דן אחד אשר אחד?

שעתידין ישראל ליטול אורך מן המזרח למערב עד רוחב כ"ה אלפים קנים, שיעורם (כב)

שבעים וחמשה מיל.

וכן הוא אומר: **ה' בדרך ינחנו -** עתיד הקב"ה להשים אתכם נוחלים מסוף העולם ועד סופו.

א"ר יוחנן:

עתידה ירושלים להיות מטרפולין לכל המדינות, היא דעתיה דרבי יוחנן: **ונתתי אתהן לך**

לבנות - למטרפולין ולא מן בייתך, (כג) ולא מפורניך אלא מפורני פורניך.

ר' ברכיה בשם רשב"ג:

כתיב: **בנות ירושלים -** נמשלו ישראל כנקבה, מה נקבה נוטלת עישור מבית אביה, כך תפשו

ישראל ארץ שבעה עממין, שהיא עישור של שבעים אומות, ולפי שירשו כנקבה, לפיכך אמרו

שירה כנקבה, **אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר,** אבל לעתיד

לבוא שהם יורשים כזכר, דכתיב: **מפאת קדים עד פאת ים -** לפיכך אומרים שירה בלשון זכר:

שירו לה' שיר חדש תהלתו בקהל חסידים.

א"ר סימון בשם ריב"ל:

למה נמשלו ישראל לנקבה?

מה נקבה זו טוענת ופורקת וחוזרת וטוענת ופורקת ושוב אינה טוענת, כך ישראל נגאלו

ונשתעבדו ולבסוף יגאלם הקב"ה ושוב אינם משתעבדים לעולם.

והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל -

א"ר לוי:

לעתיד לבוא הכל מתרפאים חוץ מנחש וגבעוני.

נחש מנין?

ונחש עפר לחמו.

גבעוני מנין?

והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל.

שער ראובן אחד -

(כתוב ברמז כ"ט):

סימן שפד

סביב שמונה עשר אלף -

אמר חזקיה א"ר ירמיה בשם רשב"י:

ראיתי בני עליה והם מועטים.

אם אלף הם אני ובני מהם,

ואם מאה הם אני ובני מהם,

ואם שנים אני ובני הם.

ומי זוטרי כולי האי, והא אמר רבא: דרא דקמי קודשא ב"ה י"ח אלפי פרסי, שנאמר: סביב

שמונה עשר אלף?

לא קשיא, הא דמסתכלים באספקלריא המאירה, הא דמסתכלים באספקלריא שאינה מאירה,

ומי זוטרי כולי האי, הא אמר אביי: לא פחות עלמא מתלתין ושתא צדיקי, שנאמר: אשרי כל

חוכי לו - ל"ו בגימ' תלתין ושתא הווי?

לא קשיא, הא דעיילי בבר והא דעיילי בלא בר.

ושם העיר מיום ה' שמה -

אמר רשב"ג א"ר יונתן:

שלושה נקראו על שמו של הקדוש ב"ה אלו הם:

צדיקים,

משיח,

ירושלים,

צדיקים, שנאמר: כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו.

משיח, וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו.

ירושלים, דכתיב: ושם העיר מיום ה' שמה - אל תקרי שְׁמָה אלא שְׁמָה.